

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Andra Kammaren. N:o 35.

Tisdagen den 14 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 83, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjerde, femte, sjette, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1901 åt en del tjenstemän och betjente; samt

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens jernvägar af ett jordområde af förra militiebostället 5¹/₈ mantal Billesholms gård n:o 1 i Malmöhus län.

§ 2.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner, n:o 2 angående ny härordning, n:o 3 med förslag till ny värnpligtslag, n:o 3 a med förslag till lag om ändrad lydelse af 2 och 62 §§ strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881, och n:o 34, angående en särskild tilläggsbevillning för år 1901, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda kamrar väckta motioner i dithörande ämnen; och lemnade herr talmannen vid fortsatt behandling af § 27 i utskottets förslag till värnpligtslag, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Herr Petersson i Påboda, som anförde: För snart 20 år sedan yttrade en talare vid en försvarsdebatt här i kammaren följande, och jag tror, att han gjorde detta med öfvertygelse: »De

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

offer, som fordras för en ren värnpligtsarmé, äro så stora, att intet land kan gifva dem, om de icke ettdera framtvings af en sjelfherskares bud eller sedan nationen genomlevvat sitt Jena eller Sedan.» Det var på den tiden, då man kämpade om indelningsverket, om hvilken plats detta kunde och borde intaga i ett försvarssystem. Det var på den tiden, då man ännu trodde på, att detta indelningsverk vore mäktigt af utveckling och kunde fortfarande hafva sin stora betydelse. Nu, herr talman, har lyckligtvis ingen utaf dessa förut-sättningar, som den talaren angaf, inträffat med oss. Men efter allt som passerat och efter att hafva läst särskilda utskottets betänkande och alla reservanternas vid detta betänkande fogade reservationer och efter att hafva hört på alla de yttranden, som i denna fråga förekommit här i kammaren, kan jag för min del icke inse annat, än att vi icke längre stå inför den frågan: Skola vi gifva det offer, som fordras för en värnpligtsarmé? Utan i stället inför den frågan? Skola vi gifva det *nu* eller om en eller annan månad, ett eller annat år? Äfven de talare, som ställt sig mest afvisande mot ett positivt beslut vid denna riksdag, hafva dock alla nästan utan undantag erkänt, att vi stå på den punkten: en betydlig utsträckning af vårt försvar är absolut nödvändig.

Emellertid, till den sista frågan, som jag uppstälde, länkar sig ock naturligen den frågan: huru stort behöfver detta offer blifva för att skänka oss en stridsduglig värnpligtsarmé? Med andra ord: huru lång öfningstid är nödvändig för detta?

Och här är det ju, som meningarna äro så delade. Kongl. Maj:t har sagt: 365 dagar. De militära auktoriteter, som på embetets vägnar yttrat sig i saken, hafva ock sagt: 365 dagar. Men det är icke länge sedan en högt aktad ledamot af Riksdagen, en, som hade rik erfarenhet på det politiska området isynnerhet, förklarade, att han under sin långa politiska bana lärt sig, att man icke alltid får sätta alltför stor tilltro till auktoriteter. Det må vara huru som helst med den saken, så är det alldeles tydligt, att man måste egna just den frågan en mycket allvarlig pröfning, frågan om öfningstidens längd. Vi hafva icke blott rättighet, utan skyldighet att göra detta. Vi hafva skyldighet att noga se till, att vi icke få en öfningstid, som är för lång och som skulle medföra ett slöseri utaf tid och kraft och penningar, men icke heller en så kort öfningstid, att icke våra värnpligtiga skulle få den utbildning, som är nödvändig för att kunna med hopp om framgång uppträda i en eventuel strid.

Reservanterna hafva i denna fråga haft en annan mening än utskottet och Kongl. Maj:t. De hafva som stöd för denna sin olika mening pekat på erfarenheten i allra första hand. De hafva pekat på de indelta soldaterna och visat, att dessa soldater icke hafva så lång öfningstid som 365 dagar, men att man icke förty ansett, att deras utbildning varit tillfredsställande. De hafva vidare pekat på möjligheten, och icke allenast möjligheten, utan önskvärdheten, ja, nödvändigheten af att vidtaga reformer med hänsyn till utbildningen

i och för ett ändamålsenligare användande af tiden; och jag för min del tror, att reservanterna i det stycket haft rätt. Visserligen har herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet förklaradt, att mycket är vunnet redan i det fallet, i det att mycket väsentliga förändringar egt rum, så att ställningen nu är en helt annan än för ett 10-tal eller 20-tal år sedan och icke mycket i den vägen torde återstå. Men den allmänna meningen är i alla fall en annan. Folket är öfvertygad, att man bättre, än förut varit fallet, kan nyttja den tid de värnpliktige skulle underkastas utbildning. Till dessa skäl skulle ju ock kunna läggas det skälet, att det kan väl sättas i fråga, om icke det soldatmaterial, som utgöres af landets värnpliktiga ungdom, är bättre än så väl de garnisonerade som indelta stamsoldaterna i genomsnitt, och att således arbetet med deras utbildning bör kunna bära jemförelsevis större frukter på samma tid.

Det var en talare i går afton på göteborgsbanken, som såsom skäl för en öfningstid af 365 dagar anförde, att det är någonting som tilltalar i detta runda tal eller deri, att man egnar ett år utaf sitt lif åt förvärfvandet af den utbildning, som fordras för att kunna deltaga i landets försvar. Och det skulle nog snart ingå i folkets medvetande. Vid det måttet borde man sedan bestämdt kunna stanna. — Detta skäl är emellertid icke tillfyllestgörande. En annan talare på karlstadsbanken, som ock talade om tiden, erkände, att man icke kunde anföra några bindande skäl just för att 365 dagar för utbildningen vore det absolut rätta och rigtiga. Men han sade längre fram i sitt anförande, att han spårade hos reservanterna en böjelse för att vilja vidtaga lindringar för de värnpliktige, och han sade, att afsigten icke vore att lindra de värpligtiges öfningar; vore det så, då kunde vi gerna stanna vid de 90 dagarne och ingenting vidare göra. Nej, afsigten är att få en stridsduglig värnpligtsarmé; men vi hafva, såsom jag förut sagt, skyldighet att se till, att öfningstiden för denna armé blir just så långt tilltagen som är nödvändigt, men icke en enda dag längre.

Utaf det jag nu sagt framgår tydligt, att jag för min del i den frågan icke kan ansluta mig till Kongl. Maj:ts förslag, utan jag tror, att en öfningstid af 8 månader för arméns hufvudvapen skulle vara tillfredsställande.

I sammanhang med detta skulle jag vilja yttra några ord om tiden för dessa öfningar. Man har här i kammaren pekat på sommarförläggningen, och en högt värderad reservant har ock i sin reservation gjort detsamma, jag för min del tror icke, att talet om sommarförläggningen i det stora hela i landet har någon resonans. Nordens sommar är kort och så många armar som möjligt behöfvas den tiden i det produktiva arbetets tjänst. Dertill komma militära skäl af ganska stor betydelse. Vi veta naturligtvis icke, om vi icke kunna få ett fälttåg vintertiden; och då inser hvar och en — och det gör jag också — att just vinteröfningar måste vara af behofvet påkallade och af allra största betydelse, för att en armé skall blifva duglig för

*Angående
ny
häröfning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

en strid vintertiden. Om den icke har den ringaste erfarenhet af hvad det vill säga att vintertiden företaga militära marscher, stridsöfningar, bivackera o. s. v., torde det blifva svåra följder deraf.

Med hänsyn till tiden för repetitionsöfningarna skulle jag kunna ansluta mig till den mening, som af friherre von Knorring uttalats. Af många skäl tror jag det är lämpligt, att dessa förläggas just i omedelbar följd efter rekrytöfningens slut i juni, detta både för de värnpliktige sjelfva och för landet och folket, icke minst med hänsyn till jordbrukets intressen.

Det har nu sagts åtskilligt för den ena och andra af de hufvudreservationer, som föreligga och om hvilka hvar och en måste bilda sig en mening. Mot den så kallade tremannareservationen, den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna vid betänkandet fogade reservation, har man bland annat gjort den hufvudmärkningen, att det är alltför många och för stora och viktiga reformkraf, som skulle blifva tillbakasatta till en oviss framtid, om man skulle bifalla den reservationen, och det skulle föranleda ett positivt beslut af denna riksdag. Mina herrar! Jag tror ock, att många af dessa reformkraf äro nödvändiga och att deras tillgodoseende måste ovilkorligen blifva en följd af försvarsfrågans lösning. Jag tror nemligen icke, att efter de bestämda uttalanden, som blifvit gjorda i utskottets betänkande, om dessa nu skulle af Riksdagen gillas, jag tror ej, att hederliga män vilja påtaga sig den dom och det ansvar, som skulle blifva följden af att ingenting göra åt dessa reformkraf, utan helt enkelt kasta skrivelserna i papperskorgen. Jag tror icke detta.

Herr Hans Andersson anförde i går kväll, att han ej kunde förstå, huru man efter de uttalanden, som gjorts från statsrådsbanken, skulle kunna hålla på denna tremannareservation om ett positivt beslut om åtta månaders öfningstid. Jag kan för min del å andra sidan lika litet förstå, hvarför man under sådana förhållanden skall hålla på den af honom förordade skrivelserna om uppskof och begäran om framläggande af ett åtta månaders förslag. Ty i det fallet var hans excellens herr statsministerns uttalande, så vidt jag kunde finna, aldeles tydligt och klart, att, i hvad det berodde på det nuvarande statsrådet, det ej kunde framläggas för Riksdagen ett kungligt förslag efter de grunder, som äro angifna i herr Hans Anderssons reservation.

Herr Pehrson i Törneryd anförde, så vidt jag kunde höra, en mycket god motivering just för det förslag, som framstälts af reservationerna herrar Hjelmérus m. fl., men han stannade icke förty vid ett yrkande om bifall till herr Hans Anderssons reservation, och han gjorde detta af det skälet, att han för sin del trodde, att ett bifall till den andra reservationen skulle vid en eventuell sammanjemkning föra honom längre än han ville gå, d. v. s. längre än till åtta månaders öfning för infanteriet. Jag kan för min del naturligtvis ej uttala mig om en eventuell sammanjemkning. Men nog kan man verkligen tvista om hvilken af dessa båda reservationer skulle vid det

slutliga afgörandet komma att föra oss längst med afseende på såväl öfningstid som mycket annat. Och för min del tillåter jag mig be-
tvifla, att ett bifall till herr Hans Anderssons reservation skulle föra
oss mindre långt fram på den vägen.

Det har här talats åtskilligt, som jag kunde vara frestad be-
möta, men jag skall ej upptaga tiden dermed. Dock kan jag ej
underlåta att med några ord beröra ännu en sak. Det har från olika
håll med mycken styrka framhållits, att man borde vädja till landet,
att nya val borde ega rum, innan denna fråga bragtes till lösning.
För min del förstår jag ej det talet. Utom det att litet hvar af
kammarens ledamöter väl har en viss känning med sin valkrets och
med stämningen och förhållandena der, samt att försvarsfrågan i
större eller mindre mån stått på nästan alla valprogram; utom detta,
håller jag på, att det är hvarje enskild riksdagsmans både rätt och
pligt enligt grundlagen att handla efter sin egen öfvertygelse, att
pröfva och moget öfverväga förekommande frågor och derefter fatta
sitt beslut.

Jag har för min del, så godt jag kunnat, noga undersökt och
öfvervägt denna fråga och derefter bildat mitt omdöme om densamma.
Och då jag nu, herr talman, yrkar bifall till den af herrar Hjelmérus,
Nylander och Lindblad afgifna reservationen, så gör jag detta i den
fulla öfvertygelsen, att ett bifall till denna reservation skulle vara
för vårt fosterland nyttigast och bäst, sådan som ställningen nu är,
och jag är för min del beredd att bära det ansvar, som för detta
mitt votum kan falla på min lott.

Häruti instämde herrar *Erickson* i Bjersby, *Petersson* i Snällebo,
Petersson i Skurö, *Högstedt*, *Jönsson* i Gammalstorp och *Wahlgren*.

Vidare anförde:

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Icke blott i denna
kammare, utan rundt om i vårt land har i dessa dagar ljudit det
talet, att det finnes ett samband emellan härordningsförslaget och
vissa reformkraf, och det talet tror jag knappast kan af någon jäfvas.
För egen del har jag från ett möte bland mina valmän mottagit en
resolution, som med styrka framhåller krafvet på reformer i samman-
hang med härordningsförslagets genomförande. Jag vill nämna, att
resolutionen är undertecknad af mötets ordförande, Upsala universitets
nuvarande rektor, professor Hammarsten samt tillika af bibliotekarien
Annerstedt och professor Harald Hjärne. Men jemte det att denna
skrifvelse framhåller behovet af reformer, så uttalas deri också den
önskan, att det af Kongl. Maj:t framlagda härordningsförslaget måtte
af Riksdagen antagas utan uppskof och utan minskning i dess nöd-
vändiga kraf. Tillika framhålles, att man bör undvika samman-
koppling af försvarsfrågan med olikartade och vexlande partiintressen,
hvarigenom den skulle kunna förryckas. Jag skall ej upptaga tiden

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

med att uppläsa resolutionen i dess helhet, då herrarne kunna se densamma i tidningarne. Jag begagnar emellertid tillfället att säga, att det är mig en glädje att finna, det jag i hufvudsak är i denna fråga ense med mina valmän.

Men utom denna uppfattning af sammanhanget emellan härordningsförslaget och reformkrafven har i dessa tider en annan gjort sig gällande, hvilken säger: ingenting får göras för vårt fosterlands försvar, förrän en rösträttsreform till fördel för arbetarne är genomförd. Det talet har ljudit till oss från en mängd protestmöten, det talet har i dag framförts i denna kammare med den talang, som är egen för arbetarepartiets främste representant härstädes, herr Branting, på stockholmsbänken. Men det har också af honom framförts i sammanhang med svåra beskyllningar mot olika tänkande. Med anledning häraf vill jag säga honom ett, som jag anser, sanningens ord. Om Sveriges arbetare i denna stund icke hafva kommit så långt, som de kunde önska med afseende på rösträttsreformkrafvet, så säger jag och jag står för det ordet: det är i väsentlig mån den talarens och hans meningsvänners skuld.

Den rätta vägen för en klass, som varit politiskt tillbakasatt, att vinna politiskt inflytande, är att visa, att den har blick för fosterlandets stora intressen. På den vägen var det, som Sveriges allmoge under medeltiden vann den politiska magtställning, som den sedan aldrig fullständigt förlorat. Denna samhällsklass hade i viss mån förlorat sin forna magtställning, därför att den ej mäktat lösa den tidens stora lifsfråga, som var att sammansmälta de olika landskapen till en riksenhet. Den löstes af de högre samhällsklasserna, frälseståndet, och derfor öfvergick magten från böndernas ting till herrarnes dag, »herredagen». Kom så en ny tid, då en ny lifsfråga uppträdde, nemligen den att värna vårt folk mot unionskonungarnes förtryck. Den frågan löste icke frälseståndet, icke herrarne, ty de voro förblindade af klassegoismen. Då reste sig Sveriges allmoge under Engelbrekt och löste den frågan, och dermed föll det politiska inflytandet till denna klass, föll icke på grund af protestmöten och resolutioner, utan såsom en mogen frukt af allmogens fosterländska offervillighet. Ty i det ögonblicket föddes Sveriges Riksdag, då de ofrälse ståndet fingo tillträde till herredagen.

Mina herrar, det har ett ögonblick sett ut, som om Sveriges arbetare skulle vilja beträda den vägen, på hvilken Sveriges allmoge vunnit politiska rättigheter. Om jag och många med mig hafva hyst betänkligheter mot att utvidga arbetareklassens rösträtt, så beror detta framför allt derpå, att denna klass synts sakna blick för de nationella krafven, och derfor att denna klass låtit sig bedåras af kosmopolitismens fosterlandslösa locktoner.

Kom så för ungefär ett år sedan det stora nationella uppvaknandet af vårt folk, då detta fick syn på vigten af försvarets stärkande, derfor att tidens tecken började tala ett varnande språk, men äfven, och icke minst, derfor att vi sågo, hurusom ett litet folk

kunde med framgång försvara sig mot öfvermagten och hurusom detta lilla folk skulle hafva kunnat på ett ännu mer effektivt sätt försvara sig, om det jemte sin skjutskicklighet, jemte sin frihetskärlek haft denna militära disciplin, som herr Branting i dag förklarade vara onyttig. Det såg ut, säger jag, som om de svenska arbetarne då ville kasta bort sin fosterlandslöshet, ville göra sig af med sin försvarsnihilism, ville bli i verklig mening försvarsvänliga, och det höjdes röster i den rigtningen från omisskänliga radikaler. Jag kan gerna framdraga ett exempel, nemligen redaktören af den radikala Karlstadstidningen, som i denna sak visade sig hafva både framsynthet och ett fosterländskt hjerta. — Jag får säga, att jag för min del inför denna företeelse greps af en verkligt högtidlig känsla. Skall, tänkte jag, det bii vår tids Sverige beskärddt att få se återupprepas ett af de största momenten i vår historia, det momentet, att en hittills tillbakasatt klass, genom att träda fram och af fri vilja öfvertaga en af de första platserna vid de fosterländska bördornas bärande, derigenom erhöll det inflytande på nationens rådslag, som den dittills saknat? Ty det är min lifliga öfvertygelse, att, om de svenska arbetarne fritt och otvunget, utan egennyttiga förbehåll, satt försvarsfrågans lösning på sitt program, ett ökadtt politiskt inflytande dermed skulle hafva såsom en mogen frukt tillfallit arbetareklassen, likaväl som ett sådant inflytande tillföll den svenska allmogen efter det Engelbrektska stordådet.

Men, men, mine herrar! De svenske arbetarne fingo icke följa sin impuls, de fingo icke lyssna till de ledare, som visade dem den verkliga vägen framåt och uppåt. Der trädde i vägen detta socialistiska parti, af hvilket de svenske arbetarne låtit sig alltför mycket beherskas. Nu vill jag visserligen medgifva, att äfven socialisterna hafva blifvit något mera försvarsvänliga, och några återljud deraf hörde vi uti den af mig förut omnämnde talarens yttrande här på förmiddagen. Men, i alla fall, i stället för att vara med om något verkligt praktiskt, komma de med en helt och hållet främmande försvarsorganisation, som är bepröfvad och befunnen för lätt. Och i stället för att låta arbetarne träda fram och oegennyttigt afgifva sitt erbjudande, komma de och säga: nej, nej, låtom oss, innan vi rädda fosterlandet, få våra privata intressen tillgodosedda.

Den talare, jag nyss syftade på, har åberopat till sitt partis förmån resolutioner, som kommit från östan och vestan. Men, mine herrar, hvad äro väl dessa resolutioner? De äro ingenting annat än ett återljud från den socialistiska öfverstyrelsen i Stockholm. Samma talare nämnde med ringaktning någonting om resolutioner, som tillkommit på kringresande löjtnanters befallning. Hvilken magt öfver svenska medborgare hafva väl dessa löjtnanter i jämförelse med den magt, som den socialistiska öfverstyrelsen har öfver de svenska arbetarne? Åh nej, dessa af herr Branting åberopade resolutioner kunna i grund och botten reduceras till endast *en*, men så är det icke med dessa andra resolutioner, hvilka afgifvits af fria medborgare — jag

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny
häröraning
m. m.
(Forts.)

säger fria — och icke på möten, som blifvit ledda af och hvars resolutioner afgjorts af utskickade socialister.

Jag vill dock icke bryta stafven öfver denne talare. För ungefär ett år sedan hade han ett uttalande, som gick i sådan rigtning, att han tycktes vara ense med sin gamle vän, redaktören af Karlstads-tidningen, fastän han sedan slagit om. Orsaken härtill kan ju vara den, att han efteråt fick syn på detta försvarsideal, som han här i dag så värtaligt förfäktat, men kanske förhåller det sig så med det parti, han tillhör, som med många andra partier, eller att det icke är hufvudet, utan svansen, som leder.

Härmed må emellertid förhålla sig huru som helst, så bestrider jag *hans* rätt att nu klandra oss andra, om rösträttsfrågan försumpats och kommit i marvatten. Ty det — jag upprepar det — är i främsta rummet hans och hans meningsvänners skuld, ty hade de användt sitt inflytande så, att arbetarne fullt och fritt satt denna sak på sitt program, så hade nog rösträttsfrågan i detta ögonblick legat på ett helt annat sätt.

Men, mine herrar, den historiska erfarenhet, till hvilken jag tager mig friheten vädja, den har också en annan lärdom att meddela. Den visar, såsom jag antydt, att Sveriges allmoge, som en gång satt inne med all magt i detta land, till en tid förlorade sitt politiska inflytande, därför att den ej hade blick för tidens lifsfrågor, Det förhåller sig nemligen icke blott så, att politiska rättigheter förvärfvas genom politisk duglighet; utan sådan fordras äfven för att bibehålla dessa rättigheter. Politiska rättigheter äro, mine herrar, intet fideikommiss. Här, om någonsin, gäller skaldens ord: »Kan du ej spänna bågen, är han ej din». Och skulle det visa sig, att denna vår tids stora nationella lifsfråga uppskjutes till eu obestämd framtid, därför att ej tillräckligt många af den klass, som hittills haft magten inom denna kammare, behjertat densamma, då tror jag — då fruktar jag, kan jag säga — att en storm skall uppstå, som bryter den klassens politiska magt, en storm, som ej blott tvingar densamma att — hvad som torde vara nödvändigt — dela med sig af magten — i motsats till herr Branting vågar jag nemligen bestämdt påstå, att många inom vårt läger äro beredde på och benägna för, att magten skall delas — utan som leder till, att denna klass blir helt och hållet öfverflyglad af en annan klass, arbetarnes. Ty förr eller senare skola, enligt min åsigt, arbetarne dock vakna upp till försvarsvänlighet, om icke af omtanke för fosterlandets framtid, så dock af hänsyn till sin egen.

Men hvad som kommer att ske, om magten odelad tillfaller denna klass, det har herr Branting här i dag för oss förutsagt, då han yttrade: »Då en klass sitter inne med hela väldet, då kan man vara säker på, att denna klass kommer att missbruka magten och använda den i främsta rummet till sin egen ekonomiska fördel». — Ja, låt arbetareklassen, som är den mest klassmedvetna af alla klasser, sitta inne med hela magten — hvilket skulle bli följderna af en full-

komligt garantilös allmän rösträtt — så få vi nog se, hur det kommer att gå, och huru det talet kommer att besannas, med tillhjälp af den progressiva beskattningen. Och dock skulle jag underkasta mig den risken, om det verkligen visade sig, att representanterna för Sveriges odalmän sakna hjerta för försvarsfrågans lösning och till en obestämd framtid undanskjuta densamma. Jag skulle så göra, ty förr vill jag riskera att förtryckas af inhemska partier än lyda under främmande valde. Men hvad talar jag om magtfördelning mellan inhemska partier och klasser? Nej, mine herrar, följden af ett uppskof nu med försvarsfrågan kan bli den, att det icke kommer att gälla, hvilket *svenskt* parti eller hvilken svensk samhällsklass, som skall sitta inne med magten, utan följden kan blifva, att detta land kommer i främmande inkräktares våld, och då kan det också hända, att dessa bördor, hvilka nyss skildrats för oss såsom tryckande och så omöjliga för folket att bära, ändock måste bäras, men då icke för Sveriges bästa, utan till fördel för ett helt annat land.

Det är just denna möjlighet, att det en dag kan heta: »För sent», som bestämt min ståndpunkt i denna fråga. Jag står nu här fullkomligt obunden af några löften. När jag valdes för innevarande period till denna kammare, sade jag till mina valmän: Jag går icke utan vidare in på en ny härordningsreform, jag förbehåller mig rätt att pröfva hvarje förslag, ty jag har hört för många stridiga yttranden från sakkunnigt håll för att jag skulle kunna taga ett förslag utan moget öfvervägande. Men, sade jag, jag tager ett nytt härordningsförslag, om fäderneslandets säkerhet det kräfver, och sedan dess hafva tecken skett, som öfvertygat mig om, att vi måste ha, *måste ha* ett ökadtt försvar. — Nu har man också sagt, att förslaget har en så lång öfvergångstid, och att vi därför ej genast behöfva bestämma oss. Men just af denna orsak anser jag saken icke tåla vid något uppskof; därför att det drager om en 12 år, innan förslaget är fullt genomfördt, just därför får det icke uppskjutas ett enda år med dess antagande. Och därför, herr talman, därför kommer jag att vid frågans afgörande bidraga till hvarje *möjlig* lösning af försvarsfrågan, som hindrar oss från ett uppskof, och som gör, att i denna kammare ett positivt beslut kan komma till stånd. Jag kommer därför att i första hand ansluta mig till den af herr Hjelmérus m. fl. framlagda reservationen.

Herr Henricson: Herr talman, mina herrar! Redan vid urtima riksdagen fastslogs hos mig den tanke, som jag länge närt, att en tillfredsställande lösning af försvarsfrågan endast kunde ske på den rena värnpligtens grund. Min och mångas uppfattning var också den, att det då fattade beslutet endast kunde betraktas såsom en öfvergång till ren värnpligt. Nu föreligger för oss ett förslag i den riktningen. I afseende på förslagets tekniska del har jag ingen sakkunskap att stödja mig på för att rätt kunna bedöma detsamma. Men det vill synas mig, som det skulle varit lyckligt, om man kunnat

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

frängå den förut uttalade principen om lika öfningstid för alla vapenslag, en princip, som i och för sig kan vara ganska tilltalande, men som kanske är mindre praktisk. Den orsakar å ena sidan för de talrikare vapnen ett slöseri med tid och kraft, då den deremot å andra sidan tillmätas en kanske allt för knapp tid åt åtskilliga specialvapen.

Vidare hade man bort kunna vänta, att det nu föreliggande förslaget varit åtföljdt af ett bestämdt förslag i afseende på skattelagstiftningen, åsyftande de ökade bördornas fördelning på rättvist sätt och med större fordringar på de mera bärkraftige, liksom äfven af sådana reformförslag i afseende på krigslagstiftningen och rättskipningen, som kunna fullt betrygga den värnpligtige mot öfvergrepp och hård behandling. Liksom den föregående talaren anser äfven jag, att rösträttsfrågan och försvarsfrågan ega ett inre samband med hvarandra. Ty ökad medborgarpligt måste väl betinga ökad medborgarrätt. Och jag hemtar stöd för en sådan åsigt i de ord, som vid 1892 års försvarsriksdag uttalades inför tronen af kammarens dåvarande talman, och hvilka jag ber att i herrarnes minne få återkalla. Han yttrade: »enig är kammaren numera äfven i erkännandet af det samband, som historiska förhållanden knutit mellan ordnandet af riksförsvaret och ett billigt ordnande af de ojemna skattebördor, öfver hvilka landets viktigaste befolkningsklass under århundraden fört en blott sällan afbruten klagan, enig är den jemväl i yrkandet, att de nya bördor, som dessa båda uppgifters genomförande kommer att pålägga vårt folk, må afpassas efter bärkraften hos de skuldror, på hvilka de skola hvila; enig torde denna kammare ock snart stå i den förhoppning, att vi med väl afvägda, men fasta steg må närma oss den dag, då uti den stora medborgarhär, som i farans stund skall rycka fram, hvarje man eldas af medvetandet, att han eger hel medborgarrätt i det fosterland, för hvars lif han går att insätta sitt eget.» Jag tror det skulle varit lyckligt, om dessa ord under den gångna tiden blifvit mera beaktade. Jag tror, att vi då lättare kommit till rätta med försvarsfrågans lösning. Men jag vill dermed icke hafva sagdt, att försvarsfrågan och rösträttsfrågan skola vara med hvarandra sammankopplade. Ty det skulle helt visst förrycka dem och undanskjuta dem till en aflägsen framtid. Deremot ega försvarsfrågan och skattefrågan ett oafvisligt samband, som gör, att de icke böra åtskiljas utan följa hvarandra. Jag anser, att i sammanhang med förslaget om försvarets stärkande borde också varit framlagdt ett bestämdt förslag, som pekade på, hvar och huru man skall uttaga de dryga kostnaderna. Vi landtmän måste räkna noga för att få debet och kredit att gå ihop. Innan vi besluta oss för någon större utgift, måste vi också noga se till, hvarifrån vi skola taga våra inkomster. Se der, mina herrar, orsaken till vår betänksamhet, och jag hemställer, huruvida en sådan betänksamhet icke bör anses berättigad. För mig utgör den ett hinder, hvarför jag icke nu kan gifva min röst åt något

definitivt förslag. Jag sluter mig sålunda till dem, som talat för uppskof af frågan.

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att med några ord få motivera den ståndpunkt, som jag efter långt öfvervägande beslutit mig för att intaga i den nu föreliggande frågan. Jag erkänner öppet, att jag ursprungligen tillhörde dem, som ansågo, att någon ytterligare utsträckning af öfningstiden för de värnpliktige eller öfver hufvud någon genomgripande omorganisation af landets härväsende icke borde ega rum, innan de reformer, om hvilka man öfver hela landet talat i samband med försvarsfrågan, blifvit genomförda eller åtminstone på ett tillfredsställande sätt garanterade. Jag menar reformering af skatteväsendet, revision af krigslagarne och en väsentlig utsträckning af rösträtten. Jag har nemligen haft den uppfattningen och har den fortfarande, att dessa frågor hafva ett bestämdt samband med härordningsfrågan, och i afseende på sambandet mellan frågan om ett mera utveckladt härväsende och frågan om dessa reformer kan jag fullständigt ansluta mig till det yttrande, som herr Sixten von Friesen hade i går rörande den saken.

Jag kan icke undgå att i detta sammanhang beröra ett yttrande, som en talare på upsalabanken nyss hade. Han frågade hvems skulden är till, att arbetarne icke redan ega rösträtt, och han kastade skulden härför öfver på dem sjelfva. Jag anser, att detta är ett synnerligen orättvist tal, som jag vågar förutsätta hvilas ensamt på kammarstudier och icke på iakttagelser, hemtade från det verkliga lifvet. Huru kan man ställa sådana pretentioner på en klass, som man hittills stängt ute från inflytande på de politiska ärendena, att denna klass *ensam* skall stiga fram och säga: vi vilja taga på oss de bördor, som en ökad värnplikt kräver? Det är verkligen för mycket begärdt och ett hårdt tal. Man kan så mycket mer säga, att det är för mycket begärdt, då man ser, att de, som sitta inne med magten — jag menar landtmännen — knappast visat sig så afgjordt försvarsvänliga. Och det lär väl visa sig, när omröstningen kommer att ega rum, huruvida dessa herrar, som sitta inne med magten, komma att ådalägga denna försvarsvänlighet genom att påtaga sig sådana bördor, som talaren på upsalabanken fordrade, att arbetarne utan vidare skulle träda fram och iklåda sig.

Jag antydde emellertid, att jag ursprungligen intagit den ståndpunkten, att jag ansett dessa tre reformfrågor, som jag talade om, böra lösas i samband med härordningsfrågan. Men de iakttagelser, som jag haft tillfälle att göra här i Riksdagen under detta riksmöte, hafva likväl kommit mig att så till vida ändra ståndpunkt, att jag fått den öfvertygelsen, att om vi skola vänta, att dessa frågor samtidigt blifva lösta, då kommer försvarsfrågans lösning att uppskjutas till en, jag vågar säga, öfverskådligt långt aflägsen framtid; ty det fins ingen, som med någon grad af visshet kan säga, när vi i så fall få vårt viktiga försvar på ett tillfredsställande sätt ordnad. Då man

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

har den uppfattningen, att man icke tror på någon snar gemensam lösning af dessa frågor, så bestämmes tydligen en ståndpunkt till dessa frågor af det intresse, man skänker försvarsfrågan, eller, med andra ord, af den vikt, som man fäster vid, att denna fråga blir med det snarast möjliga löst. För min del anser jag, att det är af synnerlig vikt, att den löses så snart som möjligt. Nu säger man, att icke kan ett års uppskof ega någon betydelse, då det gäller ett förslag, som icke kan fullt genomföras förr än efter många år framåt i tiden. *Härvidlag* kan jag instämma med talaren på upsala-bänken, att just därför gäller det att skynda. Dock skulle jag vilja säga, att trodde jag, att det endast gälde *ett* år, vore det min åsigt, att vi borde uppskjuta frågan till nästa riksdag, ty om då sådana förhållanden kunde beräknas komma att föreligga, att vi skulle kunna lösa rösträttsfrågan, skattefrågan och frågan om krigslagarnes revidering samtidigt med härordningsfrågan — då skulle jag med lugn och glädje kunna vänta till denna riksdag. Men jag har icke kunnat få den uppfattningen. Och därför är det, som jag, då jag icke kan taga på mig ansvaret af ett uppskof, anser, att man bör lösa denna viktiga fråga om möjligt redan denna riksdag.

I dag på förmiddagen yttrades det af en talare på norrlandsbänken, herr Olsson i Fläsbro, att den riksdagsman — ungefär så föllo orden — som tagit på sig uppgiften att särskildt vårda de smås intressen, icke med godt samvete kunde vara med om att lösa härordningsfrågan före skattefrågan. Jag anser, att man med mycket stor försigtighet bör yttra sig om sådana saker som andras samveten. Med sitt eget samvete får hvar och en göra upp inför sig sjelf. Jag får säga, att för min personliga del, med hänsyn till mina personliga böjelser och personliga förbindelser, skulle det varit mig ofantligt mycket angenämare, om jag kunnat tala för uppskof. Men det är just samvetet, som gör, att jag icke kan vara med om uppskof.

Jag ville äfven nämna några ord rörande en del af herr Brantings uttalanden. Han frågade bland annat: huru skall man kunna vara säker på, att endast ett år kommer att vara nog för försvaret? Och han målade ut, att vi inom en förmodligen icke aflägsen framtid hade att motse ett förslag om ytterligare utsträckning af öfningstiden för de värnpligtige, i fall vi nu ginge in på detta förslag. Han frågade äfven: huru skola vi kunna reda oss med *ett* års öfningstid, då militärmagter anse sig behöfva så lång tid, två à tre år o. s. v. Jag tror, att man skulle kunna svara honom: det beror dels på vårt lands läge, dels på den egenskapen hos vårt härväsen, att det är endast afsedt för försvarskrig. För öfrigt, om detta af Kongl. Maj:t framlagda och i hufvudsak af utskottet tillstyrkta förslag om 12 månaders öfning är för litet, huru kan man tänka sig, att den anordning, herr Branting sjelf föreslår, skall kunna vara tillfyllestgörande? Jag tror, att man får det bestämda intrycket, att de åtgärder han föreslår äro än mindre tillfredsställande.

Herr Branting talade vidare om detta oerhörda språng från 90

till 365 dagar. Men det är ju helt naturligt, då här är fråga om att taga bort de indelta soldaterna, fråga om att åtminstone i väsentlig grad anlägga härordningssystemet efter principen af den allmänna värnplikten — det är ju helt naturligt, att öfningstiden då måste i afsevärd mån ökas.

Herr Branting menade också, att, då man talar om det brådskande med ordnandet af denna fråga, detta endast vore skrämskott, och han yttrade sig litet hänfullt angående talet om imperialismen och de ändrade politiska förhållandena, som man i detta afseende skulle begagna som skrämskott. Men så vidt tidningarna refererat riktigt, yttrade just herr Branting i det tal, han höll inför de demonstrerande arbetarne den 1 maj, att just dessa omständigheter — den uppväxande imperialistiska rörelsen, de ändrade politiska förhållandena och derjemte en företeelse af ekonomisk art, nemligen att det utländska storkapitalet började tränga in i landet — verkligen gjorde det berättigadt att tänka på ett förbättradt försvar. Nu är det förstås fråga om, huru stor vigt man tillägger dessa förhållanden. För min del tror jag, att man måste skynda sig att vidtaga åtgärder för försvarets stärkande, särskildt därför att det dröjer så lång tid i alla fall, innan organisationen blir i verkligheten genomförd.

Herr Branting var också mycket förgrymmad — och jag undrar för öfrigt icke på det — på oss, som vilja kallas frisinnade, men det oaktadt sätta lösningen af försvarsfrågan framför andra frågor. Han yttrade till oss: »I fören landets fara på tungan, men I rusten er mot rösträtten.» Ja, hvar och en har ju rätt att hysa den åsigt, som han efter moget öfvervägande kommit till. För min del har jag den tron, att om vi få försvarsfrågan löst, blir det sedan lättare att få andra reformer igenom. Jag tror nemligen, att försvarsfrågan är af den art — såsom det också visat sig vara fallet vid denna riksdag — att den splittrar krafterna, men sedan den blifvit löst, tror jag att man lättare kan enas om reformarbetet. Det är ju mycket möjligt, att jag tager fel i detta, ty det är menskligt att fela; men det är lika väl möjligt, att den andra sidan tager miste. Jag tror, att äfven bland de frisinnade finnes åtskilligt med doktrinarism och en del teoretiska funderingar, som man håller på, under det man bortser från hvad erfarenheten haft att lära.

Särskildt klandrade oss den nämnde talaren på stockholmsbänken, därför att vi skulle vara mindre livvade för att vädja till valmännen, och han förebrådde oss, att vi vågade fatta ett beslut, innan en sådan vädjan egt rum. Jag vill svara: Är det så, att Andra Kammaren bör upplösas för att en vädjan till valmännen må kunna ske, så är det regeringens sak, icke vår. Om den finner situationen det kräfva, må den tillgripa en sådan åtgärd. För min personliga del skulle jag se det med glädje, därför att jag då komme i tillfälle att inför valmännen redogöra för den ställning jag intager till frågan. Men *så länge* icke någon upplösning egt rum, är det enligt min åsigt hvarje ledamots pligt att om de föreliggande frågorna bildu

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

sig en mening. Anser han ett till behandling framlagdt förslag vara till gagn för landet, är det hans skyldighet att rösta för det; anser han det vara till skada, bör han rösta deremot.

Herr talman! Här föreligga nu flera olika förslag till lösning af härordningsfrågan. För min del får jag säga, att det förefaller mig, som om det af utskottet framställda förslaget skulle innebära den mest tillfredsställande lösningen. Detta förslag är genomtänkt i sina detaljer, hvilka äro inpassade i hvarandra. Jag tror, att man med större trygghet skulle kunna skänka det förslaget sin röst. Emellertid vill jag tillkännagifva, att, i händelse något annat, verkligt positivt förslag, t. ex. det af herr Hjelmérus m. fl. framställda, skulle ha utsigt att här vinna majoritet, jag anser mig böra, för att i min mån bidra till den stora sakens framgång, sluta mig till detsamma, i hopp om att ett uttalande af kammaren till förmån för den reservationen dock skulle föra försvarsfrågan väsentligt framåt.

Herr Antonsson instämde häruti.

Herr Björck: Jag har begärt ordet för att få till protokollet antecknad, att jag icke kan vara med om ett uppskof i denna sak, som jag för vårt land anser vara en sådan lifsfråga. Jag kan ej heller vara med om någon sammankoppling af denna fråga med andra. Ty jag har sedan lång tid tillbaka en stor respekt för alla sådana sammanslagningar. Långt innan jag blef riksdagsman, följde jag med riksdagsförhandlingarna i pressen, och jag fick alltid det intrycket, att när man sammankopplade många frågor med hvarandra, följden vanligtvis blefve den, att ingen fråga blefve löst eller att det dröjde mycket länge, innan någon af dem fick en lösning och det ofta en allt annat än tillfredsställande sådan.

Vi hafva här i landet haft en så långvarig fred, att näppeligen något lands historia kan uppvisa dess motsycke. Detta har invaggat oss i säkerhet, så att mängen i hemlighet inbillar sig, om han än icke öppet uttalar det, att vi skola få behålla den freden i oändlighet. Hade jag nu den åsigten, att icke någon fiende skulle anfälla oss, skulle jag, i likhet med de flesta af herrarne, icke rösta för ett öre till vårt försvar. Men jag vet, att vi, liksom alla andra folk äro underkastade föränderlighetens lag; och ju längre fred vi haft, dess större utsigt finnes det för att den freden snart för oss skall taga ett slut. »Än ligger stilla frid som ljudigt solsken öfver berg och dalar», men vi få ej glömma, att vi lefva i en åskdiger tid; och ingen vet när den åskan börjar rulla. Men när stormen och ovädrets stund är inne, då är det för oss för sent att beställa om vårt hus. Skola vi icke kunna lära oss att blifva visa utan att först drabbas af olyckan? Vi hafva sett, huru andra folk först lidit ett stort nederlag, innan de velat taga på allvar itu med försvarsfrågan. Skall vårt gamla Sverige gå samma öde till mötes? Jag hoppas, att så icke skall ske. Låtom oss då icke köpslå om hvad vi skola få för

betalning för att vi försvara fosterlandet. Låtom oss hellre taga frågan, såsom den föreligger, och söka vinna det bästa möjliga resultat. För min del kommer jag att rösta för det förslag, som bereder ett så starkt försvar som möjligt. Hvarför skulle vi icke gripa tillfället i flykten? Nu blåser en försvarsvind i våra landamären; hvarför icke då taga itu med saken och äntligen få den genomförd? Skola vi först vänta på andra frågors lösning? Skola vi vänta på rösträttsfrågans lösning? Den kan i allt fall under inga omständigheter lösas, såsom herrarne väl veta, förrän år 1903, men efter all sannolikhet icke ens då. Så förhåller det sig ock med de andra frågorna. Skall därför den öfver all mätto viktiga försvarsfrågans lösning fördröjas? Jag har det förtroendet för Riksdagen, att, när de andra nämnda frågorna på allvar förekomma, de ock skola erhålla en rättvis och tillfredsställande lösning.

Man säger, att lifvet i kasernerna skulle medföra stora vådor för vår ungdom. Men åtminstone i Tyskland och andra länder, der man ordnat saken på ett praktiskt och förståndigt sätt, har man ej sett sådana följder. Tvärtom. Ynglingarne ha kommit hem ifrån kasernerna eller krigsskolorna, såsom de i går kallades, stärkta både fysiskt och moraliskt. Så kunna dessa skolor ordnas, och så skola de ordnas, om det blir beslutadt att äfven hos oss sådana skola upprättas. För landtmannasonen kan det vara godt, såsom man sagt, att under den tid han vapenöfvas stärka sina nerver; för fabriksarbetaren, för den förläste studenten kan det vara godt att under den tiden få stärka sina muskler, vädra sina lungor och syrsätta sitt blod. För alla måste det hafva ett välgörande inflytande att lära sig ordning och skick. Ja, om denna sak ordnas väl, (och hvarför skulle den ej det kunna göras?) skola enligt min åsigt de värnpligtige hafva en vinst för hela lifvet af att ha erhållit denna utbildning.

För öfrigt hafva vi en pligt mot våra söner att se till, att de öfvas så, att, då de komma mot fienden, de ega någon utsigt att kunna försvara sig och icke blifva, som man säger, kanonmat. Om de sedan, när vi gifvit dem den öfning vi kunna, ändå lida nederlag, om de stupa i striden eller lemlästade återvända till hemmet, då skola vi säga, såsom en varm fosterlandsvän sade: »Mina söner äro mig mycket kära, men kärare än de är mig dock gamla Sverige».

Herr John Olsson i Stockholm: Den siste talaren frågade: »Hvarför skola vi icke redan vid denna riksdag föra denna fråga fram till sin lösning? Nu blåser en försvarsvind; hvarför skola vi uppskjuta saken?» Jag vill angifva ett af de skäl, som motivera mitt beslut att icke vara med om sakens afgörande vid denna riksdag, utan att i hvad på min röst beror, söka få till stånd ett uppskof med frågans definitiva lösning.

Förslaget om en ny härordning, byggd uteslutande eller så godt som uteslutande på den allmänna värnpligten, är så omfattande, så viktigt, så ingripande på alla områden, så inverkan på hvarje en-

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

skild persons ställning, att jag för min del finner oafvisligt, att valmännen böra få komma i tillfälle att vid nya val uttala sig i frågan, innan den slutligen afgöres. När den nuvarande Andra Kammaren tillsattes, var försvarsfrågan icke ens föremål för någon diskussion; speciellt fans den icke i den form, hvori den nu föreligger. På ett förslag om så långt gående utsträckning af värnpligten fans då ingen tanke; och jag tror, att det skall ha varit på mycket få ställen som försvarsfrågan varit före som en programfråga vid valen.

När andra mindre viktiga frågor grundlagsenligt kunna komma till slutligt afgörande först sedan nya val egt rum, synes det mig rättvist och billigt, att afgörandet af en så genomgripande fråga som den nu föreliggande äfven bör uppskjutas, till dess valmännen fått tillfälle att i grundlagsenlig form uttala sig om densamma, till dess nya val egt rum.

Anser man nu, att frågan är så brådskande, att den icke kan uppskjutas till dess i laga tid nya val egt rum, nå väl, då finnes ju den utväg, som hans excellens herr statsministern på sätt och vis antydt, att kammaren kan upplösas, att Konungen kan vädja till valmännen omedelbart genom nya val. Kan man icke dröja till dess de ordinarie valen egt rum, nå väl, må man då upplösa kammaren och tillfråga valmännen om deras mening i frågan. Detta är för mig ett hufvudskäl, hvarför jag anser, att frågan icke bör afgöras vid denna riksdag.

Jag får öppet bekänna, att jag icke hör till dem, som med den entusiasm, hvarmed många här i kammaren uttalat sig, kunna och vilja vara med om en så långt gående utsträckning af värnpligten som föreslagits. Detta af flera skäl. Ett af dem har af herr Höjer i går afton mycket skarpt och mycket väl betonats, ett skäl som icke nog ofta kan framhållas. Han påpekade den fara, som ligger i att lemna hela den manliga befolkningen en militaristisk uppfostran, att på densamma inympa en militaristisk uppfattning. Denna fara kan icke underskattas, men jag vill dock icke närmare fästa mig vid densamma, utan hellre sysselsätta mig vid en synpunkt, hvilken mindre framhållits under den föregående debatten. Jag syftar nemligen på de moraliska vådor, som en så långt gående utsträckning af värnpligten ovilkorligen måste föra med sig. En öfningstid af exempelvis ett år — det kan icke bestridas, att det måste medföra moraliska vådor att under så lång tid sammanföra den unga manliga befolkningen i kaserner; ty, mina herrar, med Kongl. Maj:ts förslag om en öfningstid af 365 dagar kan det icke undvikas, att hela den manliga befolkningen måste förläggas till kaserner, och hvilket inflytande detta måste ha i moraliskt hänseende behöfver jag icke synnerligen mycket påpeka. Jag vill endast framhålla en synpunkt, som jag sett behandlas i ett föredrag, hvilket tillsändts mig och, såsom jag förmodar, flera andra, ett föredrag af en svensk läkare, deri han framhåller de moraliska vådor, som öfver allt uppstå genom kasernlifvet, genom den tilltagande alkoholismen och genom ökad frekvens af

smittosamma sjukdomar. Detta är en synpunkt, som man icke kan underskatta, vådan af att sammanföra den manliga ungdomen och utsätta den för militär- och kasernlifvets förråande och farliga inflytande.

Friherre von Knorring berörde i går afton denna fråga och försäkrade oss, att de 90 dagarna, såsom han uttryckte sig, icke i minsta mån ökat dessa moraliska vådor. Det är ju möjligt, att dessa 90 dagar icke gjort det, ehuru jag undrar, om han är så säker derpå. Men det är dock icke detsamma att hafva en öfningstid på tre månader, då beväringen har tillfälle att mera vistas ute i det fria och icke behöfver förläggas i kasern.

Hvad har man för öfrigt sökt göra för att förebygga dessa vådor? Har man velat vidtaga åtgärder i syfte att minska tillfällena exempelvis till alkoholmissbruk? Nej, det har man ingalunda velat. Jag skall endast anföra ett exempel. När för några dagar sedan det var fråga om att skriva till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning, huruvida öl- och bränvinsutskänknungen skulle kunna förbjudas eller inskränkas på de militära öfningsplatserna, hvad svarade Första Kammaren? Jo, den svarade nej, den ville icke vara med derom, den afslog till och med en oskyldig skrivelse till Kongl. Maj:t i denna fråga, som dock på många håll i landet betraktas såsom en synnerligen viktig angelägenhet; och jag tror, att det icke är utan skäl som den så betraktas.

Man finner vidare, att kasernerna skola förläggas till de större städerna. Jag läste för några dagar sedan i en hufvudstadstidning en artikel, hvori det öppet förfäktades, att kasernerna skulle förläggas icke till landsbygden, utan till de större städerna, der det finnes de bästa tillfällen för beväringssynglingarna att inhemta förströelse och vetande. Ja, det är ju möjligt, att så är förhållandet, men jag undrar dock, om det icke der också finnes de farligaste tillfällen för våra beväringssynglingar till frestelser och moraliska förvillelser; och om det således icke ligger mycket betänkliga vådor uti att förlägga kasernerna till de stora städerna?

Som sagdt, man har icke velat göra något för att förebygga dessa vådor. Icke ens från Kongl. Maj:ts sida har man, såvidt jag funnit, ens tänkt på denna sak. Tvärtom har Kongl. Maj:t i den vid den kongl. propositionen fogade finansplanen rent af velat bygga den nya härordningen på en ökad bränvinsskatt och på ölbeskattning. Den nya härordningen skall således grundas på en ökad förbrukning af de drycker, som man dock måste medgifva, att det tvärtom vore önskligt att kunna inskränka. Kunna vi, mina herrar, verkligen vara med om att på dylika konsumtionsartiklar bygga en härordning, som skall vara bestående? Skall en ökad bränvins- och ölförbrukning vara grundvalen för ett nytt härordningsförslag, då fruktar jag för min del, att man bygger på lösan sand.

Man har från många håll klandrat, att vi vilja uppskjuta afgörandet af denna fråga, och en talare i går qväll, herr greve

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Hamilton, klandrade mycket skarpt dem, som ville ett uppskof. Han fäste uppmärksamheten derpå, att det var från helt olika grupper inom kammaren, som man önskade uppskjuta frågans afgörande, och han gjorde i detta syfte en hånfull sammanställning mellan herr von Friesen och herr Sjö. Ja, mina herrar, jag undrar, om icke alldeles detsamma kan sägas om de vidt skilda personer och grupper, som befinna sig på samma sida som grefve Hamilton sjelf. Männe icke också på den sida han tillhör och hvars åsigt han nu så ifrigt förfäktar ganska olika motiv finnas representerade? Bland denna grupp finnas sådana, som gå med om förslaget hufvudsakligen därför, att de i likhet med Första Kammarens flertal *icke* vilja vara med om en reform i rösträttsfrågan; men der finnas också sådana, som äro med af ett alldeles motsatt skäl, nemligen därför att de tro att en lösning af rösträttsfrågan sedermera skall komma af sig sjelft. Till hvilken af dessa grupper grefve Hamilton räknar sig skall jag icke uttala mig om; men nog får han väl medgifva, att han befinner sig i minst lika blandadt sällskap, som vi på vår sida. Men det är ju möjligt, att han tycker, att sällskapet är bra som det är.

Man har framhållit och man försäkrar oss, att reformerna komma efteråt, rösträtten kommer efteråt. Ja, det tro ju herrarne, men det är i alla fall märkligt, att regeringen icke kunnat lemna oss någon som helst förhoppning om eller ens någon upplysning, huruvida regeringen är intresserad för rösträttsreformen. Det är betecknande, säger jag, att regeringen förskansat sig bakom den utredning, som för närvarande pågår, och icke ens velat lemna ett löfte, att regeringen skall med intresse taga hand om denna viktiga fråga.

Hvarför är det då så brådtom? Man säger, att om frågans afgörande nu uppskjutes, så är detta detsamma som ett långt uppskof. Men hvarför det? För min del kan jag icke finna hvarför, om verkligen, såsom man påstår, en stark försvarsvind blåser och det finnes ett intresse för saken, hvilket bär den fram, frågan skulle förlora på ett uppskof. Jo, sade herr Boëthius t. ex., vi kunna då komma att besluta i frågan icke fria, utan kanske under ett främmande valde. Men är det verkligen någon som tror, att, om vi uppskjuta frågan t. ex. på ett eller par år, faran verkligen skulle vara så öfverhängande, att vi icke skulle kunna öfverväga frågan i lugn? Vi hafva ju dock för närvarande, såsom herr Hans Andersson i går afton med rätta påpekade, ett försvar, som för icke många år sedan försäkrades vara fullt betryggande. Och icke är det väl endast genom ett teoretiskt beslut i denna fråga som vår sjelfständighet betryggas, utan det är väl först ett praktiskt genomförande af den nya härordning, som anses innebära ett mera betryggande försvar; men denna härordning är ju icke afsedd att genomföras på ett, icke på två, utan på tolf år.

Då frågar jag: Är det verkligen en sådan brådska å färde, att vi icke kunna med lugn öfverväga frågan?

Grefve Hamilton försäkrade oss i går afton, att det vore ingen

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

fara med de ekonomiska foljderna af Kongl. Maj:ts förslag, och han påstod, att om kammaren beslutar eller uttalar sig för åtta månader, så är det ingen synnerlig skilnad i kostnaderna mellan ett förslag bygdt på tolf månader och ett förslag med 8 månaders öfningstid; det blefve endast en skilnad af 3 eller 4 millioner kronor, menade grefve Hamilton.

Ja, mina herrar, grefve Hamilton glömde dock helt och hållet att med ett antagande af regeringens förslag följa oafvisligen kasernbyggnaderna, och vi veta, hvilka kostnader dessa komma att medföra. Han glömde vidare alla dessa dagsverken, uppgående till bortåt 3 millioner, som skulle gå bort, derest en så långt gående utsträckning af öfningstiden skulle antagas. Hafva icke dessa dagsverken någon ekonomisk betydelse?

Vidare förklarade grefve Hamilton, att Riksdagen icke borde taga någon som helst hänsyn till de värnpligtige och deras önskningsar eller uppfattning. Här är, menade talaren, endast fråga om att erhålla ett nytt försvarssystem, som kan anses vara betryggande. Han väntade sig tydligen allt af den nya militärorganisationen och öfningstidens utsträckning, men de värnpligtige — dem brydde han sig icke det ringaste om. Denna grefve Hamiltons uppfattning påminner mig om en gammal definition på soldat, som jag läst någonstades. »Soldaten består», heter det i denna definition »icke endast af det dithörande geväret och remtyget, utan ock af värnpligtighet för öfverheten i förening med lydnad för befälet!» Ungefär på detta sätt tänkte sig grefve Hamilton tydligen våra värnpligtige. Men han har orätt i denna sin uppfattning; han har orätt i att försvarets styrka endast skulle bero på militärorganisationen, på öfningstidens större eller mindre utsträckning. Nej, mina herrar det beror på något helt annat, huruvida vi hafva ett tryggt försvar, ty detta beror derpå, huruvida inom armén finnes den allmänanda, den medborgareanda, den fosterlandskärlek och det intresse att försvara landet, som är oundgängligen nödvändigt för att denna härorganisation skall kunna fylla sin uppgift, men denna entusiasm, denna känsla hos de värnpligtige, den erhåller man icke, om man också aldrig så mycket genomför en ny härorganisation, utan blott derigenom att nationen sjelf blir intresserad för det land, som den skall försvara.

Det var äfven en annan punkt i grefve Hamiltons anförande, som jag något vill fasta mig vid. Han uppträdde mycket skarpt mot dem, som vilja, såsom han uttryckte sig, »sammankoppla» försvarsfrågan med andra spörsmål, och han bestred, att det kunde anses riktigt att sammankoppla försvarsfrågan med t. ex. rösträttsfrågan, med krigslagstiftningsfrågan eller med frågan om en reform i skattelagstiftningen. Men kan det verkligen — skulle jag vilja svara honom — kallas för en obehörig sammankoppling, att man i sammanhang med införandet af en ny värnpligtigslag och en utsträckning af öfningstiden så långt, som nu är ifrågasatt, yrkar, att samtidigt krigslagstiftningen så omarbetas, att icke manskapet är lemnadt fullständigt rättslöst i befälets våld? Ligger det verkligen något obe-

∴ *Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

rättigadt i ett dylikt yrkande? Nej, denna fråga om krigslagarnes revision hör så nära och så ouplösligt tillsammans med det nya värnpligtsförslaget och med en utsträckning af öfningstiden, att dessa frågor oafvisligen måste lösas på samma gång, om man nemligen vill bygga denna värnpligt på rättvisans grundval.

Grefve Hamilton klandrade vidare, att vi vilja »sammankoppla» försvarsfrågan med yrkandet på en rättvisare skattelagstiftning. Men är det då icke helt naturligt att sammanbinda försvarsfrågan med ett förnuftigt skattesystem? Måste icke en ny härordning ovilkorligen byggas på ett nytt skattesystem, och höra således icke dessa båda frågor ouplösligt tillsammans? Mig förefaller det som en minst sagdt besynnerlig uppfattning att klandra såsom en obefogad sammankoppling af frågorna, om man vill grunda den nya härordningen på ett rättvist skattesystem, så att de oundgängliga nya skatterna läggas på de skuldror, som bäst kunna bära dem. Eller kan grefve Hamilton verkligen framlägga ett förslag om ny härordning utan att dermed sammankoppla ett förslag om ny skattelagstiftning, och är det icke då rimligt att bygga denna skattelagstiftning på en rättvisare grundval än den nuvarande? Jag tror icke, att ens grefve Hamilton kan förneka nödvändigheten af detta samband, ty han kan väl icke bygga en ny härordning i luften utan något finansiellt underlag.

Grefve Hamilton påstod också, att han nu skulle stå på samma ståndpunkt som år 1892. Jag har emellertid roat mig med att granska grefve Hamiltons uttalanden i frågan år 1892, och vid en jämförelse med hans uttalanden i går afton finner jag, att han den gången intog en helt annan ståndpunkt än den han nu så lifligt förfäktar. Ja, jag hör nog, att grefve Hamilton bestrider det, och jag vet mycket väl, att han äfven på förmiddagen förnekade detta, men jag skall nog taga fram klara papper på den saken. Det var vid urtima riksdagen år 1892 fråga om att såsom *vilkor* för antagandet af det då föreliggande härordningsförslaget fordra, att en reform uti skattelagstiftningen skulle genomföras, och under debatten härom yttrade grefve Hamilton bland annat följande: »I detta syfte» — nemligen i syfte att få ett rättvisare ekonomiskt system som grundval för det nya härordningsförslaget — »var det, som jag, såsom kammaren kanske observerat, genom en reservation vid särskilda utskottets betänkande n:o 1 instämde i herr Olof Olsons motion derom, att beslutandet af denna skrifvelse skulle göras till *vilkor* för härordningsförslagets antagande.» Hvad innehöll då denna motion? Jo, den innehöll förslag om införande af progressiv arfskatt eller skrifvelse derom; förslag om införande af värnskatt för de från krigstjänst befriade eller skrifvelse derom; förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande tilläggsbevilning jemte progressiv tillämpning af bevilningen; och förslag om skrifvelse angående ökning af stämpelskatten. Som herrarne finna, var grefve Hamilton då icke så rädd som nu för att göra ett nytt skattesystem till *vilkor* för antagandet af en ny härordning.

Jag kommer sedan till rösträttsfrågan. I går var greve Hamilton synnerligen förbittrad på dem, som ville, som han uttryckte sig, »sammankoppla» rösträttsfrågan med härordningsfrågan; men går jag till den reservation, som han afgaf år 1892, finner jag deraf, att han den gången icke ville vara med om det då framlagda härordningsförslaget, bland annat därför, att ingen hänsyn tagits till krafvet om en utsträckt rösträtt. Han yttrar nemligen: »Fullt förvissad är jag, att detta skulle hafva skett» — nemligen en verklig och tillfredsställande lösning af försvarsfrågan — »derest man derjemte icke försmått att söka vinna allmänna opinionen för en effektiv utsträckning af värnpligten genom tillmötesgående af de reformkraf, hvilka för den stora massan af befolkningen redan länge tett sig såsom de mest berättigade och hvilka — man må mot deras sammankopplande med försvarsfrågan invända hvad som helst — dock obestriddigen stå i långt naturligare samband med frågan om utsträckt värnpligt än krafvet på grundskatternas afskrifvande.» Ja, mina herrar, detta är ju exakt det samma som vi nu yrka, men man måste medgifva, att greve Hamilton kan mer än de flesta på sig tillämpa det gamla ordspråket: Tiderna förändras och han med dem! Jag erkänner likväl naturligtvis, att det är en väsentlig skilnad mellan nu och då: då var greve Hamilton endast representant här i kammaren för Stockholms stad, medan han deremot *nu* är Konungens förtroendeembetsman och ståthållare på Gefle slott, och det är ju en högst väsentlig åtskilnad!

Jag har ansett mig något böra upptaga till bemötande greve Hamiltons anförande, emedan det onekligen här i kammaren betraktats såsom ett hufvudanförande under debatten i går och äfven i alla de tidningar, som jag sett, förklarats vara ett det mest förträffliga för svar för den ståndpunkt, som greve Hamilton förfäktade.

Mina herrar! Jag inser mycket väl, att man såsom representant i Riksdagen icke kan undandraga sig att följa med tidens kraf, äfven om man beklagar, att utvecklingen gått i en rigtning, som man icke kan gilla. Men så mycket kan man dock begära, med tanke på de nuvarande förhållandena, att rustningarna icke ökas mera än som är absolut nödvändigt för att trygga vår sjelfständighet, samt att icke större militärbördor påläggas folket än som befinnas vara för ändamålet oundgängliga. Framför allt bör och kan man fordra, att den långa tid, som man nu tager från det produktiva arbetet, användes så väl som möjligt och icke onödigtvis förspilles.

Det är dessa af mig nu påpekade synpunkter, som man, enligt min uppfattning, icke tagit nödig hänsyn till i den kongl. propositionen och icke heller i den reservation, som påyrkar ett definitivt beslut i frågan redan nu, och det är på grund häraf och med stöd af de skäl, som jag förut angifvit, som jag ansluter mig till dem, som påyrka ett uppskof med frågans lösning — ett uppskof som jag hoppas måtte blifva så långt, att landets valmän dessförinnan hinna uttala sig i den viktiga frågan.

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Herr Larsson i Mörtlösa: Herr talman, mina herrar! I denna stora och i vårt lands ekonomiska lif djupt ingripande fråga anser jag det vara min pligt att uttala min åsigt, på det att min ställning till frågan måtte blifva för hvar och en känd och klar.

Den meningen har allt mer och mer gjort sig gällande, att vårt indelningsverk är föråldradt och att någonting nytt bör komma i dess ställe; ingen är numera tillfredsstäld med detsamma. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet sade i går, att han icke var nöjd med indelningsverket och den öfning, som genom detsamma kommer manskapet till godo; rust- och rotehållarne äro heller icke belättna, och detsamma är förhållandet afven med soldaterna, hvilket synes deraf, att det endast är med största svårighet, som man kan rekrytera och uppställa det erforderliga antalet karlar. Mer och mer har den åsigten gjort sig gällande, att den allmänna värnpligten bör läggas till grund för vårt försvarsväsen och att hvar och en vapenför man bör öfva sig i vapnets bruk, så att han kan försvara sitt fosterland.

Granskar jag det nu föreliggande utskottsbetänkandet, finner jag, att en försvarsvänlig strömning går igenom detsamma. Under det att alla utskottsledamöterna från Första Kammaren varit eniga om att antaga förslaget om 12 månaders öfningstid, hafva ledamöterna från denna kammare reserverat sig mot ett sådant förslag, men ingen har likväl förordat kortare öfningstid än åtta månader. Frågan är nu, till hvilken af dessa reservationer, som man skall ansluta sig. Jag anser mig för min del icke kunna vara med på den af herr Hans Andersson i Nöbbelöf afgifna reservationen, och detta på den grund, att i den skrifvelse till Kongl. Maj:t, som der föreslås, icke är tydligt angifvet, huruvida det skall vara sommarförläggning eller vinterförläggning, så att om Kongl. Maj:t i anledning af denna skrifvelse aflåter en proposition till Riksdagen, kommer då antagligen i denna att föreslås enbar sommarförläggning, något, hvilket jag för min del icke kan vara med om, då jag ur jordbrukssynpunkt anser detta vara det värsta, som kan hända. I utskottets betänkande såväl som i den reservation, som är afgifven af herr Hjelmérus m. fl., är deremot tydligt uttaladt, att öfningstiden icke må förläggas mellan den 10 juli och den 10 september. Detta yrkande sammanfaller ungefär med hvad jag föreslog i en motion, som jag väckte här i kammaren för några år sedan och hvilken motion blef af båda kamrarne bifallen.

Det har sagts från åtskilliga håll, att man först borde söka få till stånd vissa reformer, innan man löste försvarsfrågan, och den siste talaren särskildt sade, att det därför icke behöfde dröja mer än ett år, innan denna fråga löstes. Men jag hemställer till den värde talaren, om han verkligen anser, att det är möjligt, att förslag om en tillfredsställande lösning af skattefrågan skall kunna framläggas och afgöras vid nästa riksdag eller att frågorna om krigslagstiftningens reformerande och om utsträckning af den politiska rösträtten då skola kunna blifva lösta. Jag tror för min del icke, att detta är tänkbart.

Vid sådant förhållande och då det kan vara fara i dröjsmål, ber jag att få ansluta mig till dem, som yrka, att frågan måtte afgöras redan vid denna riksdag, och anhåller att få instämma i det yrkande, som blifvit framställt i den af herr Hjelméus m. fl. afgifna reservationen.

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forta.)

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Berga och *Lundström*.

Herr Gussing: Herr grefve och talman, mina herrar! Att vårt nuvarande försvar icke kan anses vara tillräckligt för att i farans stund värna vårt fosterland, vår urgamla frihet och vårt hem och vår husliga härd emot en fiendtlig inkräktares härar, derom tror jag icke, att meningarna för närvarande äro delade, och det torde nog vara lika obestriddligt, att man måste göra något för att vinna ändring härutinnan. Detta framgår också af de uttalanden, hvilka blifvit gjorda vid mötena, som i härordningsfrågan blifvit hållna landet rundt.

Hvad särskildt beträffar det samhälle, som jag tillhör, vill jag meddela, att jag mottagit uttalanden, gjorda vid dylika der hållna möten, hvilka uttalanden gå ut på, att något bör göras för vårt försvar. Men under det att ett af dessa möten, der nära 200 medborgare af skilda samhällsklasser närvaro, tillstyrkt, att Kongl. Maj:ts förslag i hufvudsak måtte redan vid detta riksmöte varda antaget, hafva tre andra med ett ännu större antal deltagare uttalat sig mot Kongl. Maj:ts förslag och yrkat, att vissa reformer måtte genomföras, innan något åtgjordes i denna sak. Sjelf har jag efter moget öfvervägande kommit till den öfvertygelsen, att något härvidlag bör göras och bör göras snart.

Det är ju sant, att vår politiska himmel för närvarande är molnfri, men hvem kan säga, huru länge detta får fortfa. Det gäller i detta som i andra fall, att man bör sköta om sitt hus redan i dag, ty ingen vet, hvad morgondagen kan bära i sitt sköte. Att som vilkor för ett stärkande af vårt försvar uppställa de här under debatten påyrkade reformerna, dertill anser jag mig icke berättigad. Vårt fosterlands vara eller icke vara går framför allt annat; förlora vi sjelfständighet, förlora vi äfven den rösträtt vi nu ega, och slafvens boja lägges på oss. Jag är alltså, herr grefve och talman, beredd att redan nu deltaga i ett beslut angående härordningsfrågans lösning.

Beträffande sjelfva frågan, vill jag fatta mig mycket kort. Jag vill endast säga, att jag i hufvudsak funnit mig tilltalad af Kongl. Maj:ts förslag och att jag tror, att den finansplan, som blifvit framlagd af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, lemna oss ett tillfredsställande svar på den frågan, huruvida vi kunna utan allt för stor svårighet bära de bördor, som det nya förslaget medför.

I ett afseende kan jag dock icke gilla Kongl. Maj:ts förslag. Jag har nemligen för mig, att då i förslaget 365 dagar ansetts vara till fyllest för specialvapnen, skulle en kortare tid kunna bestämmas för de andra vapnen och för dem vara tillräcklig. Jag ställer mig derfor närmast på den ståndpunkt, som af friherre von Knorring

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

blifvit angifven i den reservation, som han fogat vid betänkandet. Men då friherre von Knorring icke i sin reservation framställt något yrkande och då jag icke tror, att ett sådant yrkande under nuvarande förhållanden kan vinna någon större anslutning här i kammaren, vill jag, herr greffe och talman, inskränka mig till att hafva uttalat min ställning i frågan utan att göra något yrkande, förbehållande mig, att vid den votering, som kommer att ega rum, ansluta mig till den mening, som närmast öfverensstämmer med denna min ställning.

Herr Antonsson: Då jag redan instämt med en talare på göteborgsbänken, kan det ju tyckas vara onödigt, att jag nu yttrar mig, men i anseende till frågans stora vikt för vårt land och folk, ber jag att få säga några ord.

Jag vill då först fästa uppmärksamhet på ett uttalande af utskottet, som vi kunna läsa å sid. 115 i betänkandet, der det heter: »Utskottet instämmer till fullo i statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet uttalande, att Sveriges försvarskraft måste stärkas i högst väsentlig grad, för att vårt freds- och på samma gång frihetsälskande folk må med tillförsigt kunna lita till densamma i farans stund.» Mot detta yttrande har ingen utaf utskottets ledamöter reserverat sig, och det torde därför kunna anses vara klart, att de personer, som Riksdagen insatt i särskilda utskottet för att bereda denna stora och viktiga fråga, äro ense derom, att något härutinnan måste göras. Emellertid har inom utskottet, äfvensom i kammaren, yppat sig tvenne stora, från hvarandra afvikande hufvudmeningar, och det är nu dessa, som här göra sig gällande. Den ena af dessa meningar är framburen af herr Hjelmérus m. fl., och den andra af herr Hans Andersson i Nöbbelöf m. fl.; den förre vill, att Riksdagen nu skall fatta ett definitivt beslut och antaga ett förslag om åtta månader, och den senare vill ha ett uppskof med frågans lösning och föreslår en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t måtte framlägga ett nytt förslag, baseradt äfvenledes på åtta månader. Det är alltså icke så synnerligen stor skillnad, om man ansluter sig till det ena af dessa förslag eller till det andra.

Här har emellertid med skärpa framhållits, att det ändå skulle vara af en viss betydelse, om vi redan nu kunde få denna fråga afgjord, och att man icke bör, icke kan, icke får sammankoppla den med en hel del andra frågor, som skulle försvåra dess lösning. För mig ställer sig all sammankoppling i fråga om en så viktig sak, som den föreliggande, i hög grad motbjudande. De reformkraf, som man här på många håll ansett hafva ett så intimt samband med härordningsfrågan, att de borde tillgodoses på samma gång denna fråga löses, nemligen krafven på en förbättrad skattelagstiftning, på själfdeklaration, på krigslagarnes humanisering och sist, men icke minst det kraf, som nu allt mer och mer tränger sig fram, i fråga om utvidgning af den politiska rösträtten, gälla alla sådana frågor, som naturligtvis böra och måste lösas under den allra närmaste framtiden.

Det har sagts här, att de många olika fraktioner, som rörande denna fråga finnas i kammaren, äro mycket brokiga. Så t. ex. har man påvisat, att representanten för Konga härad vill ha ett uppskof, så att man skulle få tillfälle att innan försvarsfrågans afgörande afskrifva frälseräntorna; och önskningsar om andra reformer hafva äfven framstälts från många andra håll. Men hela denna brokiga samling har dock ett gemensamt mål, nemligen lösningen af den stora frågan angående vårt försvar. Jag tror, att om Riksdagen nu antager ett härordningsförslag, skall, särskildt med afseende på rösträttsfrågan, hvilken jag anser vara den viktigaste af de i sammanhang med försvarsfrågan ställda reformkraven, denna ovilkorligen göra sig så gällande, att den med det snaraste kommer att lösas, ty det förefinnes då ännu större berättigande därför än för närvarande.

Jag har velat uttala detta nu, då jag yrkar bifall till den af herr Hjelméus m. fl. afgifna reservationen.

Herr Olsson i Sörnäs: Herr talman, mina herrar! Jag har länge varit tvehågsen, huruvida jag skulle yttra mig i denna fråga eller icke, men då jag anser mig vara skyldig att tillkännagifva min åsigt, har jag begärt ordet för att klargöra min ställning.

Allt sedan jag börjat sätta mig in i försvarsfrågan, har det hägrat för mig, att den allmänna värnpligtens genomförande vore den mest naturliga lösningen af frågan. Jag har många gånger frågat mig sjelf, hvad nytta man skulle vinna dermed, att man årligen inkallade våra gamla soldater för några dagar i och för repetition ofta nog af handgrepp, som de inlärt för långliga tider tillbaka.

Jag erkänner visserligen, att det värnpligtsförslag, som nu föreligger, är i princip sedt det rigtiga, men jag tror likväl, att man äfven med en öfningstid, som är mindre än 365 dagar, skulle kunna åstadkomma ett fullt betryggande försvar, och jag styrkes i denna min uppfattning deraf, att vi år 1892 från tillförlitligt håll hörde, att en öfningstid af 90 dagar då skulle vara tillräcklig. Emellertid hafva vi nu kommit derhän att nästan alla erkänna, att man just icke vunnit så mycket med förslaget af år 1892, och det tycks icke finnas någon, som icke vill ha ett fullt effektivt försvar.

Här föreligga nu många förslag till lösning af denna fråga, dels Kongl. Maj:ts förslag, dels utskottets förslag, dels de olika reservationer, som finnas fogade vid betänkandet, och ehuru jag för min enskilda del önskar, att någonting måtte göras, tror jag dock, att det icke skulle vara så synnerligen farligt, om vi nu finge ett litet uppskof, och det är därför som jag anser det vara lämpligast, om den af herr Hans Andersson i Nöbbelöf afgifna reservationen blefve af Riksdagen bifallen.

Jag skall således rösta för det förslag, som är framställt af herr Hans Andersson i Nöbbelöf, och derest detta förslag skulle falla i voteringen om kontraposition, kommer jag att i hufvudvoteringen gifva min röst åt den af herr Hjelméus m. fl. afgifna reserva-

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

tionen. Emellertid ber jag att för närvarande få yrka bifall till den af herr Hans Andersson m. fl. afgifna reservationen.

Herr Sandén: Herr grefve och talman! Såväl i Kongl. Maj:ts proposition, som i det föreliggande utskottsbetänkandet framhålles och under den föregående diskussionen har det än ytterligare betonats, att de värnpligtiges öfningstid är för kort och att deras utbildning i krigiska färdigheter följaktligen är otillräcklig, samt att i öfrigt vissa brister vidlåda vår nuvarande härorganisation, hvilka endast kunna afhjelpas och utfyllas genom en utsträckt tillämpning af den allmänna värnpligten.

Lifligt öfvertygad om rättigheten af hvad i dessa hänseenden blifvit uttaladt, är jag af den uppfattningen, att något måste göras och göras snart för stärkandet af landets försvarskraft, så att vårt folk må kunna med tillförsigt lita till densamma i farans stund.

Nu har emellertid i åtskilliga af de vid utskottets betänkande fogade reservationerna blifvit påyrkadt, att med ifrågavarande härordningsreform, som dock från alla håll erkännes vara af behofvet påkallad, skulle anstå, på det att Riksdagen måtte beredas tillfälle att på samma gång företaga till afgörande en del andra frågor, som i ett eller annat hänseende kunna anses ega sammanhang med förslaget om den allmänna värnpligtens utsträckning. Så hafva samtliga reservanter, hvilka önska uppskof, velat göra gällande, att förslag om skatteväsendets ordnande borde för Riksdagen framläggas och resultatet af den af Kongl. Maj:ten anbefalda revisionen af krigslagarne afvaktas, innan beslut i härordningsfrågan fattades. Vidare har från annat håll uppstått kraf på utsträckning af den politiska rösträtten, och man har från den sidan fordrat ett uppskof med härordningsreformen, för att samtidigt med densammans genomförande rösträttsfrågan måtte lösas på ett tillfredsställande sätt.

För min del kan jag dock icke finna det riktigt att på detta sätt sammanbinda med hvarandra flera olika frågor. Visst är, att härordningsfrågan icke vinner på en sådan sammankoppling, och det torde väl äfven vara tvifvel underkastadt, huruvida man dermed skulle gagna öfriga, nu omförmälda spörsmål, hvilkas lösning sannolikt icke skulle derigenom underlättas eller påskyndas. Hvad beträffar de värnpligtiges öfningstid, vill jag icke bestrida, att den tid, som upptagits i Kongl. Maj:ts och utskottets förslag, kan vara behöflig för en tillfredsställande utbildning af de värnpligtige, särskildt vid specialvapnen. Den till det nionde året förlagda repetitionsöfningen anser jag dock vara för de värnpligtige alltför betungande, utan att motsvarande förman dermed vinnes. Jag håller vidare före, att de öfriga repetitionsöfningarne, som enligt nämnda förslag förlagts till 3:e, 4:e och 5:te året af värnpligtstiden, utan olägenhet skulle kunna framflyttas att ega rum under 2:a, 3:e och 4:de åren, hvarigenom åt de värnpligtige skulle beredas fördelen att få sina vapenöfningar afslutade ett år tidigare än eljest

Ehuru jag sålunda ej känner mig fullt tilltalad af Kongl. Maj:ts af utskottet understödda förslag, skulle jag dock icke tvekat att gifva min röst åt detta förslag, om utsigt förefunnits att på den vägen få löst den för vårt land så viktiga härordningsfrågan. Då emellertid så icke torde vara förhållandet, skall jag för min del ansluta mig till den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna, vid utskottets betänkande fogade reservationen. Visserligen upptager dessa reservanternas förslag endast 8 månaders öfningstid, en öfningstid, som särskildt i afseende på specialvapnen måste betecknas såsom otillräcklig för de värnpliktiges utbildning, men då detta förslag i andra hänseenden och särskildt med afseende på repetitionsöfningarnes förläggande tillgodoser de önskemål, som af mig omfattas, kommer jag att biträda dessa reservanternas förslag, till hvilket jag, herr talman, alltså ber att få yrka bifall.

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindblad: Då i går afton en talare, det särskilda utskottets vice ordförande, fick anledning att med lätt hand blotta något af interiörerna från försvarsutskottets behandling af frågan på ett tidigare stadium, — de provisoriska besluten — må äfven jag taga mig för att yppa något mera af dessa hemligheter för att klargöra hvad han framförde.

Det är nog riktigt, att jag och mina medreservanter en gång väckte tal om 10 månaders öfning, och orsaken dertill var, att vi ville söka få fram ett medlingsförslag med biträde från Första Kammaren. Jag skulle äfven kunna nämna namn från denna kammare, som då äfven omfattade och uttalade samma tanke och som skulle väcka kammarens förvåning. Samtidigt härmed eller måhända något senare framkom från utskottets vice ordförande ett förslag om 8 månaders öfningstid *med sommarförläggning*. När detta blef känt inom vårt parti, mötte det en skarp och enligt mitt förmenande berättigad opposition; då förhandlingarne framskridit längre och enigheten blifvit något större inom partiet, visade det sig nödigt att något sänka anspråken och vidblifva detta förslag med 8 månaders öfningstid och vinterförläggning. Jag och mina medreservanter begärde då inom utskottet en utredning rörande kostnaderna för ett sådant förslag, men då möttes denna begäran af invändningar från ett annat håll, och der motsatte man sig hvarje sådan utredning. Detta skedde redan före påsk, så att utredningen har mycket väl medhunnits, och ett fullständigt förslag har blifvit utarbetadt med alla beräkningar fullt säkra och kontrollräknade. Jag nämner detta för att fritaga mig och mina medreservanter från hvarje misstanke att vi vid en sammanjemkning nu skulle vilja omfatta något annat beslut än det, som inom landtmannapartiet allmänt omfattats. Det smärtade mig därför att i förmiddags höra en talare på blekingebänken visserligen tala för ett definitivt afgörande af frågan nu, men att när han sedan skulle bestämma sitt votum, han lät detta blifva beroende deraf, att han fruktade en annan sammanjemkning än den, vid hvilken vi enligt vår öfver-

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

enskommelse skulle förblifva. Detta smärtar mig, i all synnerhet som det måtte bero af missuppfattning, och jag begagnar tillfället att såväl å egna vägnar som ock, på grund af hvad mina medreservanter gifvit mig rätt att tillkännagifva, äfven för deras räkning förklara, att vi vid affattandet af vår reservation varit beslutna att försöka en sammanjemkning allenast på basis af det förslag, som just denne talare förordade. Huru sedan Första Kammaren ställer sig till en sådan ståndpunkt, derpå kunna vi ej nu inlåta oss, ej heller behöfves dertill taga allt för mycken hänsyn. Vi ställa oss på *vår* ståndpunkt och sedan blir det väl också kammarens ledamöter, som i sista hand få afgöra, huru de vilja ställa sig till sammanjemkningen.

Jag vill nu förklara, hvarför vi välja 8 månaders öfningstid. Att denna tid är ett *minimum* är något, som erkännes af såväl herrar Pantzarhjälm och von Friesen äfvensom af herr Andersson m. fl. i deras reservation. Vi hafva ansett oss böra räkna med den betänksamhet, som gifvetvis finnes hos vår landtbefolkning och som är helt naturlig på grund af deras yrke. Vi veta visserligen från våra kyrko- och kommunalstämmor, att det nog går för sig att der genomdrifva beslut, men vi veta också, att efteråt kommer kritiken. Nu hafva vi ansett, att man bör möta denna kritik på förhand, och att vi böra hafva *folket med oss*.

Vidare bör man tänka på dessa arbetareskaror, som förklarat sig motvilliga mot hvarje ökad personlig uppoffring. Ja, visserligen heter det, att det är arbetarne, som icke vilja underkasta sig några uppoffringar, men jag vågar påstå, att dessa arbetare ledas af partiledare, som enligt mitt förmenande endast vilja framkalla klasskamp. Då man i Danmark kunnat göra vapenöfningarne populära, så är jag öfvertygad derom, att vi äfven hos oss skulle kunna få såväl den äldre landtbefolkningen som de unga värnpligtsklasserna intresserade för desamma.

Emellertid synes mig här uppskofspolitiken vara farligast af allt. Våra motståndare tänka nog, att den, som vinner tid, vinner allt. Men hvad skulle det väl vara, som vi skulle vinna genom ett uppskof? Icke skulle väl derigenom kunna vinnas ett *billigare* försvar, ty jag har svårt att tänka mig, att det förslag med 8 månaders öfningstid, som herr Hans Andersson begär i sin skrifvelse, skulle kunna bli billigare än det 8-månaders förslag, som nu föreligger. Vidare kunna vi landtmän nu, enligt hvad man erfarit under frågans behandling inom utskottet, betinga oss något tillmötesgående gent emot våra kraf. Vi hafva begärt, att med hänsyn till jordbrukets tryckta ställning få åtminstone de *skördemånader*, som äro *gemensamma för hela landet*, fritagna från repetitionsöfningarne. Längre hafva vi icke trott oss kunna gå. Detta medgifvande, som Första Kammaren redan antagit, låter sig göras i år, om förslaget nu antages, men de af herarne, som följt förhandlingarne inom Första Kammaren, veta nog samt, att detta medgifvande der mötte den skarpaste opposition från ett håll, hvarifrån man knappast skulle hafva väntat någon sådan.

Det uttalades der tvifvel om huruvida våra kraf skulle vara berättigade och huruvida jordbruket skulle hafva någon fördel deraf. Men jag vågar påstå, att den stora mängd af namnunderskrifter, som fans å den motion, som framförde förslaget, tillräckligt tydligt talar för att dessa män förstätt bedöma, hvad som för dem är nyttigast för att icke säga rent af nödvändigt. Den af mig åsyftade talaren i Första Kammaren betecknade emellertid detta såsom en oberättigad kompromiss, som han för sin del icke kunde fåla. Mot honom stod emellertid en annan talare, som man i öfrigt icke haft anledning tro skulle omhulda landtmännen med någon särskild värme, men som emellertid då fann det tillbörligt att gå våra önskingar till mötes. Kommer frågan emellertid åter i ett nytt förslag — och vi hafva ju från statsrådsbänken hört förklarar, att, om förslaget nu faller, vare sig så, att en skrivelse beslutes, eller på annat sätt, det åter skall framläggas i hufvudsakligen samma form som nu — då, mina herrar landtmän, hafva vi nog enligt de gjorda uttalandena icke längre att räkna på något tillmötesgående i denna del.

Frågan är äfven enligt mitt förmenande allt för stor för att blifva föremål för kompromiss, men jag kallar icke *det* för en kompromiss, att man går till mötes en framställning, från landets hufvudnäring, som dertill är fullt berättigad, ty det gäller vilkoren för landets produktion. Skall åter frågan göras till föremål för kompromisser, när skall afgörandet då kunna ske? Här uttalades i går af herr Andersson i Nöbbelöf, och detsamma har sedan flera gånger upprepats: hvad betyder »ett års uppskof»? Men vilja dessa herrar eller kunna de ens garantera, att det stannar vid *ett år!*? Vi ha en sorglig erfarenhet om kompromisser i allmänhet. Jag tror därför icke, att en kompromiss i en så stor fråga som den förevarande skulle vara till någon nytta. Sådana ha alltid åtminstone uppskjutit förhandlingarne.

Nu har jag och mina medreservanter gått en medelväg. Vi resonera som så: vi böra af förslaget taga så mycket vi kunna. Visserligen uttalade herr statsrådet och chefen för landtförsvardepartementet i går, att en nedprutning till åtta månader »skulle medföra stora svårigheter och olägenheter», men... — han fortsatte icke vidare. Vi veta, att meningen med ett beslut om åtta månaders öfningstid är att finna en plattform för underhandling med medkammaren — som antagit utskottets förslag — om en sammanjemkning. Men vi veta också, att dessa åtta månader skulle för specialvapnen väsentligen ökas. Derigenom kunna vi komma från ett förhållande, som jag anser vara till men för försvarsfrågans lösning, nemligen att fastslå en och samma öfningstid öfver hela linien. Det är en ståndpunkt, som vi icke kunna hålla oss qvar vid. Ty den kommer att medföra, att de vapen, som fordra en något längre utbildningstid, släpa de vapen med sig, som kunna nöja sig med en kortare tid. Då nu de senare vapnen taga de talrikaste krafterna i anspråk, skulle sådant medföra förlust i tid och dagsverken, hvilket blefve till skada för näringarne. Vidare finge vi organisationen in i sina rätta hjulspår,

*Angående
ny
härordning.
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

och framför allt kunde man börja med kasernbyggnaderna. Det finnes nog ingen, som föreställer sig, att vi någon längre tid skola kunna fortsätta med endast sommaröfningar. Öfvergångstiden i förslaget är satt till sex år, därför att man skall få tid på sig att bygga dessa kaserner; att inskränka på denna tid skulle helt visst göra byggandet för dyrt. Det blir således först om sex år som förslaget i sin helhet kan komma att tillämpas. Under denna tid vinna vi erfarenhet om huruvida öfningstiden behöfver ytterligare utsträckas. Äfven volontäranställningen och underbefälens och reservofficerarnes utbildning torde bättre framgå af erfarenheten än af beräkningar. Dessutom skulle vi vinna tid att behandla andra frågor. Andra Kammaren har uttalat sig om åtskilliga reformer, som borde ifrågakomma, för så vidt en ny härordning införes. En del af dessa gillar jag fullkomligt, och utskottet har också så godt som enhälligt uttalat sig för två af de viktigaste. Vi hinna då under förslagets öfvergångstid få bevis för huruvida Första Kammaren *verkligt* vill tillmötesgå Andra Kammarens önsknigar dervidlag; och, mina herrar, jag kan försäkra, att denna kammare i detta afseende ännu icke utspelat sina sista trumf. Jag föreställer mig nu, att vi komma att rösta å ena sidan mellan utskottets förslag, som i hufvudsak tillstyrker Kongl. Maj:ts framställning, och å andra sidan ett förslag, som ej tillstyrker någonting deraf, eller också det af mig m. fl. reservanter framställda, ett *medlingsförslag*, som egnar sig att för en ganska lång tid nöjaktigt lösa frågan och derjemte lemna oss tillfälle att göra erfarenheter beträffande densamma. Under tiden kunna vi, såsom sagdt, i ro och lugn afgöra de stora frågor, som nu under behandlingen häraf kommit fram.

Jag yrkar bifall till den af herrar Hjelmérus och Nylander afgifna reservation.

Med herr Lindblad förenade sig herr *Jönsson* i Mårarp.

Herr A. Hedin i Stockholm: Jag kommer, herr talman, att i denna fråga skilja mig från många värderade och kära vänner inom samtliga regioner i kammaren; men jag tänker, att denna skilsmessa i allt fall icke skall blifva mycket lång.

Kammaren erinrar sig utan tvifvel, att år 1892 knappt hade gått ned öfver den urtima riksdagen, förrän man från det militaristiska hållet fick höra utvecklas med mycken skärpa och sakkunskap, att urtimans verk vore ett förfeladt verk, en sådan röra, att det vore angeläget att ju förr desto hellre göra sig af med det; att ingenting vore viktigare än att börja arbeta på en fullständig organisation, byggd på den allmänna värnpligtens grund. Detta sades oss af dem, som någon kort tid förut icke hade haft ord nog stränga för att brännmärka dem, hvilka vågat tvifla på det verk, som några månader förut omtalats — jag vill icke påstå såsom ett i allo fulländadt verk, men i alla fall såsom sådant, att vi derpå med full trygghet torde kunna bygga våra förhoppningar om att upprätthålla vår nationella sjelf-

ständighet. De följande åren blefvo, såsom säkerligen alla erinra sig, mörka och sorgsna år. Här utvecklades visserligen en skenbart mycket stor verksamhet på försvarsarbetets terräng, men denna var febril; och den var extensiv, icke i någon måtto intensiv. Den blotade och dref till ytterlighet ett redan befintligt slöseri och använde för öfrigt administrativa metoder af den beskaffenhet, att det varit bäst, om man kunnat glömma dem, hvilket dock på åtskilliga håll torde vara mycket svårt.

Genom ett personombyte inom den högsta administrationen inträdde omsider lugn i sinnena, och då dröjde det icke länge, innan — såvidt jag kunde iakttaga — flertalet af dem, som varit bekymrade öfver de offentliga angelägenheternas ledning, temligen lätt öfvervunno de tunga intrycken från åren närmast efter 1892 — de tunga intrycken vid minnet utaf förhoppningar, som hade blifvit väckta blott för att gäckas — så att, när man i fjol fick med visshet höra omtalas, att från regeringens sida vore att förvänta ett förslag till ny härordning, byggt på den allmänna värnpligtens grund, jag för min del tilltrorde mig kunna säga, att, om det kommande förslaget icke allt för mycket afveke från hvad man hade anledning att antaga, jag vore viss om att det i hufvudsak skulle blifva antaget inom riksdagsperioden. Icke långt derefter vågade jag till och med sträcka mina förhoppningar derhän, att reformen måhända skulle kunna partielt, men med ett positivt partielt resultat, genomföras under den riksdag, som nu börjar lida mot sitt slut. Denna förhoppning har jag bibehållit därför, att jag haft så talrika tillfällen — ehuru jag verkligen knappast annat än undantagsvis lemnat mina rum — att iakttaga, att sinnesstämningen hos folket allt mer och mer befästes i den riktning, att vi skola ordna vårt försvar så väl vi kunna, utan öfveranstängning och utan förhastande. Denna sinnesstämning har för mig visat sig vara af den beskaffenhet, att den håller stånd mot åtskilliga och icke så få svikna förhoppningar. Men jag bör också om den tillägga, att hvad jag varit i tillfälle att iakttaga går derpå ut, att den stora mängden af folket väntar sin ledning företrädesvis — för att säga det minsta — från *Andra Kammaren*. Jag har bibehållit den förhoppning, jag nyss nämnde, ända till i går, då jag fick höra den förklaring, som å statsrådets vägnar afgafs af dess främste man, och hvilken förklaring jag icke kan beteckna annat än såsom särdeles olycklig, emedan den synes vara afsedd att afklippa hvarje möjlighet till en sådan god kompromiss, som i tid skulle kunna rädda reformen från ett verkligen ledsamt och skadligt uppskof. Likväl vill jag tillägga, att detta förhållande, som jag påpekat, nu synes mig mindre skadligt, än det skulle varit vid en något tidigare epok, därför att viljan och sinnesstämningen hos folket, såvidt jag kunnat iakttaga, i allt sitt lugn äro så bestämda, att de icke komma att i någon farligare grad rubbas ens af sådana stötar som den nämnda, utan att den skada, som åvägabragts genom detta förklarande, väl torde kunna öfvervinnas.

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Det är i sjelfva verket underligt, att så många synas hafva börjat misströsta, därför att de icke kunnat räkna på ett fullständigt, oblandadt bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det är dock i sjelfva verket icke att undra på, ty detta förslag är i hög grad ofullständigt och i mina ögon i flera afseenden bristfälligt. Att lösa *försvars*-frågan, det består icke blott i att författa genom fackmän och låta votera genom en mycket medgörlig representation ett härordningsförslag och ett förslag till värnpligtslag. Dessa åtgärder äro en del och en mycket viktig del af försvarsfrågan, men dit höra ock andra saker, som det dock icke är möjligt att förbise eller undanskjuta för att lösa dem sedermera, man vet icke när, och till sådana måste man räkna alla sådana beslut, af hvilkas verkställighet de rent militära delarne äro till sin utförbarhet och sitt bestånd beroende. I det hänseendet lärer väl ingen dock kunna bestrida, att regeringen lagt fram sitt förslag till lösning af vår — man kan nästan säga — urgamla försvarsfråga i ett ytterst ofullständigt skick. Eller hvad är det väl utom de rent militära delarne, som blifvit framlagdt för Riksdagen? Det är ytterst obetydligt, ja, jag vore färdig säga, att det är litet eller intet.

Ty om vi se på kostnadsfrågan, hvilken utredning hafva vi fått i denna del? Vi hafva fått åtskilliga resonnement, som kunna vara rätt intressanta, som utan tvifvel skulle taga sig rätt väl ut såsom en tidskriftsartikel, på hvilken man icke ställer allt för stora anspråk, men jag skulle vilja se den, som tilltror sig att kalla hvad regeringen framlagt för oss i den delen för en *finansplan*. Det finnes åtskilliga kostnader, i fråga om hvilka man icke ens nämnt ett tillförlitligt summariskt belopp, t. ex. officerarnes aflöning, och jag förmodar, att, när man kommer att få se dessa belopp, de komma att lägga icke så obetydlig ökning till de öfriga summorna. Jag ser, att man här väl också har rört vid underofficerarnes löner, men hvad derom talas i Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 har satt mig många myror i hufvudet. Det har sagts, att Kongl. Maj:ts förslag, sådant det nu här föreligger, skulle innebära en *löne*reglering för underofficerarne, men icke är det väl dock tänkbart att komma ifrån en löne

reglering för en skralt aflönad och ytterst viktig tjenstemannaklass, på hvilken man kommer att ställa ännu mera ansträngande fordringar än förut, icke är det väl möjligt, säger jag, att komma ifrån den på det sätt, som här ifrågasatts. I fall man skulle tillämpa samma tillvägagående i fråga om aflöningen för högre tjenstemannaklasser och helst om man kunde göra det retroaktivt, kunde vi spara mycket penningar till härordningens genomförande. Jag begagnar tillfället att här betona, att det icke är faktiskt korrekt hvad som här säges, när det heter att underofficerarne i Stockholm skulle få sin inqvarterings- och servisersättning höjd med 50 kr. till 200 kr. Nej — jag fäster mig vid förhållandena här i Stockholm —, det är i sjelfva verket icke så; här bli underofficerarne icke feta på denna present af Kongl. Maj:t. Den tillökningen voterades redan år 1891 af Stockholms stadsfullmäktige, och nu få dessa underofficerare blott några tiotal kronor såsom

löneförhöjning. Det är beqvämt för statskassan, men jag tror, att saken med skäl kommer att betraktas med andra ögon af dem, som skola tillgodonjuta denna så kallade löneförhöjning. Detta må nu vara sagdt i fråga om kostnaderna. Vi hafva ju äfven förut under diskussionen hört många anmärkningar härom och nu senast mycket allvarliga sådana.

Vidare frågar jag, hvilka förberedelser har man gjort på skatte-lagstiftningens område, då man ju i allt fall måste vidtaga åtskilliga mycket allvarsamma utvägar för att åvägabringa medel till de ofantligt ökade kostnaderna? Den frågan besvaras dermed, att vi i år ändtligen kommit så långt som att sända ett af våra många namnkunniga bref till Kongl. Maj:t med anhållan om en så kallad utredning — också en namnkunnig sak här i Sverige, der man till och med känner till rösträttsutredningar, något, som är okänt till både namn och begrepp för den öfriga civiliserade världen. Det blir i sjelfva verket mycket sent detta att nu börja på att utreda frågan om sjelfdeklarationen och invänta den utredningen för beslut om en inkomstbeskattning af helt annat, upprigtigare, ärligare, allvarligare och verksammare slag än den så kallade inkomstskatt vi för närvarande hafva i vårt skatte-system. Jag kan icke säga, att vi kommit mycket långt, när vi icke gjort mer än skrivit till Kongl. Maj:t härom. Det är icke mycket längre än till den punkt, dit vi voro komna för 20 år sedan, då jag i skattergleringskomitén var ensam i mitt yrkande om sjelfdeklaration, utan hvilken jag förmenade, att inkomstbeskattning är en verklig sjelfmotsägelse.

Än vidare, hvad har Kongl. Maj:t förberedt i fråga om krigs-lagstiftningen? Kongl. Maj:t har framkommit med en liten proposition om ändring i ett par paragrafer och relativt oväsentliga sådana i strafflagen för krigsmagten. Det synes mig, som om ändock vår regering, ehuru den svälfvar inom högre rymder, bort kunna upptäcka, att den hade att se denna fråga från andra synpunkter än den hittillsvarande rent militäriska.

Och slutligen: hur är den rent militära delen af saken förberedd? Det är så godt, att jag ju förr desto hellre bekänner den osakkunniga mening, jag för min del har och som är den, att vi icke kunna på något rimligt sätt lösa denna fråga med mindre, än att vi besluta oss för *olika öfningstid för de olika vapnen*. Är detta nödvändigt — ja, då får man också göra det nödvändiga, och det torde väl icke för alla vara så afskräckande, som man hittills antagit. En ärad ledamot af särskilda utskottet har sagt mig, och jag applåderade hans tanke och hoppas, att han skall genomföra den, att den tvungna långa tjänstetiden vid specialvapnen kan uppvägas derigenom, att tjänstetiden högst betydligt nedsättes för infanteriet och trängen och att den tvungna längre öfningstiden för specialvapnen skulle i någon mån ersättas genom en högre dagaflöning för dem, som i detta afseende hafva ödet emot sig, om de nu betrakta det såsom en olycka. Jag tror, att häri ligger en lösning, men att, såsom föreslagits i den

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

kongl. propositionen, taga en alldeles onödigt lång tjenstetid för infanteristen och så gifva en öfningstid, som, efter allt hvad jag hört, när jag fått tala med sakkunniga, icke precis mellan fyra ögon, men i allt fall icke så här offentligt, säges vara alldeles oomtvistligt för kort, är ju oförsvarligt. Det svarades mig redan i höstas, när jag med erinran derom, att i 1875 års förslag fordrades icke mindre än 19 månaders öfningstid för kavalleriet, stälde den frågan till en mycket ansedd militär: hafva militärerna nu ändrat mening, så att de tilltro sig att kunna utbilda en kavallerist på samma tid som en infanterist, låt vara att infanteristen i kongl. förslaget fått längre öfningstid, än som för honom någonsin behöfdes — då svarades: »Nej, naturligtvis icke. Det är så omöjligt som att taga ner månen» — hvilket med säkerhet är ganska svårt — »men vi få göra försök så här tills vidare; och sedermera få vi komma igen och begära ökad tjenstgöringstid»; — hvartill jag svarade, att det vore en så bedröflig fortsättning af ett system, som för länge sedan bort vara öfvergifvet, att jag ville hoppas, att Kongl. Maj:t aldrig mer skulle framlägga ett sådant förslag. Visserligen hörde jag statsrådet och chefen för landt-försvarsdepartementet i går yttra den meningen, att skilnaden i behöflig utbildningstid för infanteriet och för kavalleriet och andra svårare specialvapen icke numera vore så betydlig som förr. Och naturligtvis kan hvar och en inse, att det beror på hvad man menar med ordet »förr», huru långt man går tillbaka. Men det är alldeles säkert, att icke har detta förändrats sedan 1875, på de sista 25 åren, och då visste man icke utaf, att skilnaden hade blifvit så väsentligt mycket mindre. Påståendet har väl delvis tillkommit därför, att man ansett det tjena till att göra förslaget mera populärt, om öfningstiden stadgades lika för alla — och med den tyvärr icke uttalade tanken att sedermera komma och, såsom den ärade militär jag nyss talade om föreslog, begära längre öfningstid för kavalleriet och väl äfven för ett par andra vapen. — Detta måste vi helt enkelt komma ifrån. Det är lika orimligt att gifva de sist nämnda vapnen en utbildningstid, som icke förslår, som det är orimligt att slösa bort en mycket lång tid på utbildningen af infanteriet och särskildt trängen. Och det förefaller mig, som om det skulle vara tänkbart, att detta särskildt skulle kunna tagas under förnyadt öfvervägande; måhända skulle det från en sådan utgångspunkt vara lättare att komma till enighet och med den enigheten också till ett positivt resultat vid denna riksdag. — Jag vill visserligen icke säga, att jag anser det vara en välfärdsfråga att få ett beslut nu, men af huru pass stor betydelse det kan vara, det vet åtminstone icke jag. Jag är icke alldeles säker på, ehuru jag för närvarande har en mycket stor förtröstan till stämningen inom landet — jag är icke alldeles säker på att, äfven vid förut-sättning att arbetet skulle återupptagas vid nästa riksdag, icke möjligen uteblifvandet nu af ett verkligt positivt resultat, om också blott partielt, kan utöfva, på åtskilliga håll, en något förlamande inverkan; och om så skulle ske, vore det måhända rätt beklagligt. Derfor vill

jag icke uppgifva förhoppningen, att arbetet fortsattes, ehuru jag naturligtvis vet, att det kommer att blifva olika beslut i denna kammare och i Första Kammaren — och utan tvifvel bör blifva det — ty Kongl. Maj:ts förslag med den lika tjenstetiden — det må sjelfve den rösta för.

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Vidare — bland de afseenden, i hvilka det kongl. förslaget mycket illa svek mina förhoppningar, var det, att jag icke i den kongl. propositionen fick någon framställning om huru tiden skall komma att användas i den skola, åt hvilken man anvisat en så rymlig undervisningstid; och öfver den betraktelsen vore det nog anledning att skrifva de latinska eller rättare från latin öfversatta orden, som förekommit i diskussionen der inne i kammaren på andra sidan, de orden nemligen, att spåren förskräcka. Jag hörde väl den mycket ärade chefen för landtförsvarsdepartementet i går förklara, att det der talet om otillfredsställande användning af öfningstiden innebure ett misstag; det, som derom sagts, det var nog sant och riktigt förr i världen — jag vet ej med säkerhet, huru långt tillbaka hans tanke dervid gick — men i allt fall kunde icke numera talas om någon dålig användning af öfningstiden på pedanteri och dylikt. Huru med detta sista förhåller sig, torde måhända den mycket ärade chefen för landtförsvarsdepartementet icke hafva så synnerligen reda på, derför att hans uppmärksamhet och verksamhet under flera år varit väsentligen ryckt från militärväsendet; och om han också icke derigenom hindrats att vetenskapligt följa detsamma — sådana dess detaljer torde dock måhända hafva undgått honom. Och det är ganska visst, att det förhåller sig så, att tiden ofta användes på det skamligaste sätt illa. — Då chefen för landtförsvarsdepartementet anmärkte, att sådana påståenden komme endast från — ja, jag tror han nämnde, att det vore *endast* från anonyma skribenter i tidningarne, men icke hördes från andra, som egde sakkunskapens kompetens att tala om saken, så skall jag tillåta mig att citera några rader — det är skada, att jag ej kan läsa upp alltsammans — ur en tidning. Det är nu visserligen sant, att det står i en tidning, detta, men författaren är en, efter hvad man säger, mycket framstående militär, särskildt sakkunnig på detta område, och som befinner sig i så nära granskap till statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att denne lätt nog kan få ett litet samtal med honom för att konstatera, att han icke förlorat sina insigter och till ersättning för dem fått några dåliga tidningsmannatendenser i följd deraf, att han vände sig till Dagens Nyheter för att publicera sin artikel om »Några iakttagelser rörande skjutöfningarna inom armén». — Den publicerades i oktober förra året.

Författaren börjar med att säga, att visserligen den bristfälliga skjutfärdigheten beror af att öfningstiden är kort — det är naturligtvis alldeles obligatoriskt att säga detta — men sedan kommer den verkliga meningen fram, när han fortsätter: »Personer finnas, som dock hålla före, att äfven med nuvarande öfningstiden man skulle kunna komma längre i skjututbildning, än som mången gång nu

Angående
ny
häröraning
m. m.
(Forts.)

torde vara förhållandet. Detta är sant, i det att intresset för skjutöfningarna är mycket olika hos olika individer. Befäl och underbefäl finnas, som med största intresse undervisa i skjutning och med ett resultat, som är förvånansvärdt, om man tager i betraktande den korta öfningstiden. Hos andra åter saknas icke blott förmågan att undervisa i skjutning, utan äfven intresset för densamma.» — Ämnet i fråga — skjutundervisningen — genomgås derefter i detalj så, att man icke kan misstaga sig derpå, att författaren är en person, som, för det första, är sakkunnig, hvad skjutkonsten angår, och som, för det andra, noga tagit reda på huru med denna ytterst viktiga del af soldatutbildningen för närvarande tillgår här i landet. Det heter bland annat: »Skjutlagsbefälhafvaren tager icke reda på hvilket fel skytten begick vid skottlossningen, och ofta begriper han det icke. Hans ögon äro ofta oafåtligt fästa på målet, på skytten sällan. De hjälpmedel, som finnas för att lugna skytten, användas icke. Allt tyder i dylika fall på att ändamålet med skjutningen endast skulle vara att inom en viss tid aflossa ett antal skott utan att i någon mån fästa sig vid resultatet» — och på detta sätt fortgår det sedermera hela artikeln igenom. Nu är, som sagdt, det lyckliga förhållandet för handen, att det är icke en tidningsskrifvare, som yttrat allt detta; och under marschen från — jag tror — generalstabens lokal till n:o 28 Regeringsgatan har det väl icke kunnat åkomma denna uppsats en sådan besmittelse, att den skulle vara oduglig. Den framställer också åtskilliga påståenden om hvad som bör företagas för att upphjelpa tillståndet.

En äfvenledes från sakkunnigt håll härrörande artikel, publicerad någon kort tid efteråt, instämmer helt och hållet uti de af den förutnämnde författaren uttalade åsigtterna och har derjemte åtskilligt annat att meddela, som är detta likt. — Det går verkligen icke an att påstå, att tiden icke användes illa, när man låter den gå bort på sådant sätt, som sker — ett användningssätt, hvars tillvaro för öfrigt vitsordades af en officer på ett af de många möten, som höllas i höstas — eller kanske nu i vintras — för att ingifva åhörarne den rätta tron — hvilken i fråga om härordningsförslag alltid är den, att det nu föreliggande är det förnämsta, verlden någonsin skådat.

Är då undervisningen i sjelfva verket så dålig? — Jag skulle kunna ur egen erfarenhet upprepa åtskilligt — åtskilligt, som jag får höra hvarje år af från mötet återvändande beväringar. Men jag är tidningsskrifvare jag också — fastän jag nu icke kan skriva något — och därför kan ju icke mitt vitsordande gälla något. Men måhända skulle något mera upplysande vara att inhemta af den »P. M. angående disciplinerande öfningar till fots» — nemligen för kavalleriet, som jag här har. Den är ett af de märkvärdigaste aktstycken jag någonsin sett. Ja, jag har sett ett beslägtadt — en »handledning» och hvad den vidare kallades, som användes såsom bihang till katekesen och andra religionsläroböcker vid ett folkskolelärareseminarium här i hufvudstaden för cirka 25 år sedan, kanske på flera håll,

kanske än i dag. Då jag fick kännedom om den och i förening och sammansvärjning med en lärare vid ett af våra högre läroverk i hufvudstaden anstälde något större oväsen om densamma, fann jag, att det var ett ordentligt tortyrinstrument för de arma varelser, som skulle plugga den i sig, och jag undrar, om den, jag har här i min hand, skall vara stort annorlunda.

»Ändamålet med de disciplinerande öfningarna i fotexercis», heter det der, »är att bibringa den enskilda ryttaren soldategenskaper samt särskildt lystring och hållning, orörlighet i ledet samt vakenhet i tjensten. Öfningarna böra därför bedrivas med allvar och omsorg i hvarje enskildhet och få fordringarna på noggrannhet ej eftergifvas i någon detalj, huru oviktig den än må synas. Icke desto mindre böra dessa öfningar föras med fart och raskhet, så att de verka upplifvande och ej tröttande.» För att göra det klart, huru litet dessa öfningar skola verka upplifvande eller ej tröttande, är det alldeles nödvändigt att läsa något af det följande, ty eljest kan icke någon förstå det. »Betydelsen af kommandoordet »Gif akt!», heter det vidare, »såsom innebärande fullkomlig stillhet och den noggrannaste hållning, bör med omsorg inskärpas. Öfningarna böra, i synnerhet den första, om möjligt ega rum i gymnastiksal eller exercishus eller eljest på jern och fast mark samt med användande af gymnastikskor. Öfveranstängning undvikes omsorgsfullt. En öfningsafdelning bör om möjligt ej öfverstiga 6 à 8 man under ledning af ett dertill lämpligt underbefäl.» Ja, detta medel skall tillgripas och förnyas — äfven om det vore mycket väl inöfvadt en gång — »så ofta bristande hållning och noggrannhet göra detta nödvändigt.» »Den enskilda utbildningen till fots bör, till vinnande af fast form, lämpligen indelas i trenne särskilda slag af öfningar.» Jag torde få läsa upp endast några små bitar, ty visserligen är det i sin helhet mycket muntrande, men det lider på tiden. Der förekommer först något, som kallas för »Den enskilda ställningen», och derunder »efterses noga, att ryttarens båda halar stå på samma linie, samt att fötterna äro lika utätvända.» Här kommer jag vidare till: »Marschvändningar och — sedan vapen anlagts — handgrepp med hvarje ryttare enskildt.» Der läser jag t. ex. — med förbigående af något, som står förut — följande: »Derefter kommenderar instruktören: »Två steg framåt marsch», hvarvid flygelkarlen marscherar med bestämdhet fram 2 steg och gör halt, hvarpå hans enskilda ställning ånyo omsorgsfullt granskas.» Jag gör alldeles orätt mot det följande, om jag hoppar alldeles öfver det; här i tredje öfningen heter det: »Ryttaren skall härunder — jag vet icke hvarunder — vinnlägga sig om att intaga den bästa möjliga hållning; han uttager fulla steg och sätter hela foten platt i marken utan stampning, men dock raskt och bestämdt. Instruktören söker allt fortfarande framkalla ett raskt fotskifte, i det ryttaren tillhålls lyfta bakre foten» — har han bakfötter också? — »i samma ögonblick, som den främre nedsättes och bör sjelfva förflyttningen utföras med största möjliga hastighet. Mar-

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

schens långsamma tempo bör uteslutande vara en följd af ett bestämdt markeradt uppehåll mellan hvarje steg, hvarvid man söker vinna jemvigt och hållning genom att med yttersta noggrannhet påpeka och rätta hvarje begänget fel.» Det är icke något skämt detta, ty denna promemoria, som jag hört en mängd folk skämmas så förskräckligt för, den har en mycket hög auktoritet — jag antar, att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet icke känner till den, och det är egentligen därför, som jag tagit den med mig — så att vi torde väl ändå kanske få vidgå, att påståendet, att ett ohyggligt pedanteri icke vidare förekommer vid soldatundervisningen, det påståendet ty värr är — *mot* herr statsrådets vetskap och vilja — icke sant. Hvad skall då sådant tjena till? Kunde det gifvas upp en något så när rimlig, om än förfelad, *mening* i det, finge man icke säga så mycket derom, men när det säges, att undervisningstiden är för kort och att den måste ökas, för att man skall få bättre tid att utbilda soldaten, oaktadt den ökade tiden kanske komme att användas på detta sätt, då är det väl ändå ganska mycket ursäktligt, att vi, som icke varit i tillfälle att lefva oss in i den militära disciplinen, måste säga ifrån, att vi platt icke begripa detta därför, att det är vanvett.

Den militära disciplinen har under det sista halfåret blifvit ett mycket populärt ämne i militära föredrag. En ärad vän på stockholmsbänken karakteriserade det mycket mycket riktigt i går, då han sade, att den definition på den militära disciplinen, som en officer, hörande till generalstabben, nyligen presterat uti en skrift, ingenting annat är än en kopia utaf en sats, förekommande uti jesuitordens grundlag, »Constitutiones societatis Jesu». Det är aldeles riktigt, icke blott hvad beträffar de första orden i den definition, som der gifves, utan äfven med afseende på den närmare utveckling deraf, som förekommer uti det mycket märkvärdiga kapitlet om lydnaden, »Obedientia», ur hvilken utveckling jag skall be att få anföra några ord. Det heter i detta kapitel, att »alla medlemmar skola öfvertyga sig om, att de böra låta sig genom sina förmän» — det är precis den nämnda generalstabsofficerens mening, men här uttryckes den med »*superiores*» — »låta sig genom sina förmän af guds försyn ledas, som vore de ett lik, hvilket låter sig föras hvar som helst och handteras huru som helst», och tillägges det, att denna lydnad skall beherska »verkställighet, vilja och förstånd.» »De lydnadspligten underkastade skola, så att säga blindt, förneka hvarje mening och omdöme, motsatt förmannens.»

Om denna ohyggliga lärosats skall bli, såsom den var inom jesuitorden, sjelfva normen för läran och rättesnöret för uppfostran, så ber jag, att Riksdagen åtminstone icke måtte inlåta sig på att skrifva till Kongl. Maj:t om att befälet skall få sig ålagdt att meddela de värnpligtige någon medborgerlig uppfostran, utan att de hellre få nöja sig med de begrepp om disciplin, om en hederlig svensk ynglings lydnadspligt mot läraren, som skall uppfostra honom till att

på ett värdigt sätt fylla sin plats i ledet för fosterlandets försvar, att, säger jag, de måtte få nöja sig med de begrepp om disciplin, som de sjelfva på annat sätt kunna förvärfva. Ty det finnes, herr talman, ett annat slag af disciplin än den, som läres af *en del* militärer — gud bevare mig ifrån att säga, att det är *alla*, långt derifrån. Jag har denna vinter läst en skrift af en militär, så lärorik, så vacker, så gripande, att jag säger, att, om vi, som äro gamla, dugde till att föra ett gevär, kunde vi med nöje ställa oss under den unge mannens befäl. Läran om den blinda disciplinen, hvarom jag nyss talat, den drifves af de riktigt rättrogna. Men, som jag sade, det fins *en annan* lära om disciplinen. Må regeringen vidtaga sådana åtgärder, att det blifver *den* läran, som kommer att befästas i våra unge mäns sinnen och hjertan.

Det hände en gång, det är nu åtskilliga år sedan, då man i Frankrike debatterade den lag, som slutligen efter mycket långa förhandlingar fick namn af rekryteringslagen den 16 augusti 1872, att bland de många militärer, åt hvilka ordet gafs, en fans, som dervid angrep läran om den passiva lydningen. Han sade: »här uti detta kommissionens betänkande, som ligger före, här skiljer man mellan lydningen mot förman, hvilket är den militära disciplinen, och lydningen mot lagen, som är den civila disciplinen.»

Det är lärorikt nog, detta.

»Jag finner — sade han vidare — icke här ordet passiv lydning. Men i reglementena återfinner jag den passiva lydningen.»

Föreskrifter om den ovilkorliga lydningen för den öfverordnade återfinnas också hos oss i dessa små böcker, ofta i de patriotiska blå och gula färgerna, som heta »korpralundervisning», »soldatundervisning», »undervisning för kavalleristen» o. s. v., alldeles såsom i Frankrike.

Talaren erinrade om att den passiva lydningen åtskilliga gånger varit den onda magt, som bragt Frankrike till randen af sin undergång. Han erinrade om händelserna i början af adertonhundratalet och händelserna vid dess midt. Han erinrade om den regim, som började med massakern på Paris' gator i december 1851 och slöt vid Sedan den 1 september 1870. Man ropade åt honom från åtskilliga håll i kammaren: »Ni undergräfvat disciplinen» o. s. v., tills han slutligen svarade: »Man skall icke säga, att disciplin saknades hos de trupper, som jag hade den äran att kommendera.» Det hjälpte icke, att man från den liberala sidan ropade till den partiske presidenten: »skydda ordets frihet åt försvararen af Belfort» — talaren var öfverste Denfert de Rochefort. Han karakteriserade den sanna disciplinen såsom förhållandet mellan lärare och elev. Och de, som läst beskrifningen om hans försvar af Belforts fästning, de, som läst beskrifningen om öfverste Teyssiers obrutna försvar af bergfästet Bitche, blott 11 kilometer från riksgränsen, de veta, att det finnes ett annat disciplinideal än det, som förkunnas af åtskilliga militärer här i landet.

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Angående
ny
härördning
m. m.
(Forts.)

Det kunde vara något att lära för dem, som skola instruera våra värnpligtige, att taga kännedom om den disciplin, på hvilken ett så gripande exempel gafs den 1 september 1870 vid Sedan — den förtjenar att framhållas såsom mönster, i stället för den, hvilken beskrifves och firas på svenska — då general Marueritte, träffad af en kula, störtar ned från hästen, låter lyfta sig upp för att försöka att än en gång till sina trupper — de afrikanska jägarne — ropa: »Framåt!» och då helsas af dem med det stormande ropet: »Lefve generalen!» hvarefter den berömda »dödsridten» under Gallifet började, som aflockade konung Wilhelm ett ord af beundran. Den disciplinen var inlärd hos truppen af någon, som hans underordnade betraktade såsom en fader och hvilken de sörjde. Den hade icke gifvits dem med hårda och våldsamma ord eller med hotet om straffbestämmelser uti lagen, utan den hade gifvits dem utaf förmän, som ville vara lärare för lärjungar.

Jag håller före, att, när sådana läror som den ovilkorliga börja spridas från det högre befälet här i landet, det vore tid för ett ännu högre befäl att se till, om icke någonting brister uti deras insigt, hvilka vilja sprida sådana lärdomar till den ungdom, landet förtroende-fullt lemnar i deras händer.

Jag uttalar till slut ännu en gång den förhoppningen, att det särskilda utskottet, som i många afseenden gjort ett så vackert arbete, icke skall befinnas den uppgiften underlägset att genom att företaga detta ärende till en icke mycket lång, ny behandling hjälpa oss fram till att redan vid denna riksdag kunna nå ett måhända icke stort, men ett positivt och ett grundläggande resultat, att fortsätta, när vi komma tillsammans nästa gång — de af oss, som komma hit.

Herr Olsson i Rögge: Herr talman! Jag skall blott be att få säga ett par ord.

Denna fråga har redan blifvit så mångsidigt och lifigt diskuterad, att jag anser onödigt att här motivera min ståndpunkt. Jag skall endast tillkännagifva den.

Jag har emellertid blifvit anmodad att meddela kammaren en resolution, antagen af 700 af mina valmän, församlade till ett möte för att diskutera härordningsfrågan. Resolutionen mynnar ut i en begäran, att frågan icke skall vid denna riksdag afgöras. Alldenstund skälen härför, som anföras i resolutionen, i hufvudsak sammanfalla med de skäl, som i början af denna debatt på ett så utmärkt sätt framförts af herr von Friesen, skall jag icke trötta kammaren med att uppläsa motiveringen. Jag vill blott tillkännagifva, att det synes mig, och om hvar och en, som verkligen vill en reform af skattefrågan, krigslagsstiftningsfrågan och rösträttsfrågan, måste finna dessa skäl alldeles ovederläggliga. Och som jag hör till dem, som önska en snar lösning af dessa frågor, ställer jag mig på deras sida, som önska, att försvarsfrågan icke måtte afgöras vid denna riksdag.

Herr Jansson i Saxhyttan: Då jag nu går att klargöra min ståndpunkt i denna viktiga fråga, vill jag till en början säga, att ehuru jag icke tror, att vårt land är mäktigt att ernå ett fullt betryggande försvar, så hyser jag likväl den åsigten, att man bör göra hvad som göras kan för erhållande af ett i möjligaste mån betryggande försvar. Men jag nödgas likväl förklara, att jag icke för närvarande kan vara med om det af utskottet framlagda förslaget eller något förslag, som afser frågans lösning vid denna riksdag, och detta af följande skäl:

Jag anser nemligen det icke vara till fromma för försvarets stärkande, att, då nu på många håll i landet höjas röster med anspråk på genomförandet samtidigt med härordningsfrågan af i nära samband dermed stående berättigade reformkraf, Riksdagen lemna dessa kraf å sido vid frågans afgörande, hvarigenom kan uppstå en misstämning, som verkar skadlig ur försvarets synpunkt.

Vidare har jag icke kunnat finna den utredning, som förebragts i fråga om landets förmåga att bära de för härordningsförslagets genomförande erforderliga kostnaderna, vara så tillförlitlig, att jag på grund af densamma kunnat blifva öfvertygad om att landet verkligen har en sådan bärkraft.

När jag genomläste den utredning, som finnes i statsrådsprotokollet af den 21 december nästförlidet år, så upprunno för mig i minnet de ord, som vår ärade ålderspresident lade kammaren på hjertat, när han vid innevarande riksdag öppnade denna kammares förhandlingar, nemligen: »Det är icke allt guld, som glimmar», och huru jag än sedan studerat samma utredning, så har jag icke kunnat komma ifrån den tanken, att dessa ord äro fullt tillämpliga på den blomstermålning, som finansministern deri framställt.

Jag förstär mycket väl, att det förefaller djerft af mig att inlåta mig på en granskning af ifrågavarande utredning, hvartill jag icke är vuxen, och jag skall icke heller göra det i vidare mån, än hvad som är nödigt för att klargöra min ståndpunkt i frågan.

Hvad som jag funnit särskildt anmärkningsvärdt är, att finansministern vid bedömande af landets bärkraft icke sagt ett enda ord om huru vår ställning i finansielt hänseende är gent emot utlandet, och då väl ändå detta måste vara en mycket viktig faktor — ja, kanske den viktigaste — vid en dylik beräkning, förefaller det mig förunderligt, att den blifvit uteglömd. Hvad man utaf den gjorda utredningen kan finna, det är, hurusom det låter sig göra att genom ökad bevilning, genom nya och ökade skatter bereda statsverket tillgång på de erforderliga medlen, och vidare att under de senare åren nationalförmögenheten betydligt tillväxt. Men jag frågar: Måne dock allt detta, som väl må anses vara glädjande företeelser, i sig sjelft innebära något fullt bevis om landets bärkraft? Hade måne icke, för erhållande af ett tillförlitligt och säkert resultat, det tillika varit nödigt att undersöka, dels huru det förhåller sig med debet och kredit gent emot utlandet, dels huru stor del af nationalförmögenhetens tillväxt kan anses utgöra ökade produktionsmedel, dels, med

Angående
ny
häröraning
m. m.
(Forts.)

ledning af handelsbalansen, huruvida landets produktion öfverstiger dess konsumtion, eller tvärtom, och dels huru stor del af exporten utgöres af naturatillgångar, hvarmed jag menar oförädlade skogsprodukter och mineraler. För mig framstår det alldeles klart, att dessa äro faktorer af den vigt och betydighet, att de bort tagas med i beräkningen. Men då så icke skett, vågar icke jag lita på finansministerns utsago om landets bärkraft.

Att den omständigheten, att statsverket kan beredas tillgång på erforderliga medel, hvarpå finansministern synes hafva lagt största vigten, icke är mycket att bygga på, när man går att bedöma landets bärkraft, derpå har man ett tydligt bevis i det för ej så länge sedan timade förhållandet, att Riksdagen nödgades besluta upptagande af ett utländskt lån, som det hette, »för beredande af ökad tillgång på utländska betalningsmedel», medan samtidigt stora öfverskott voro till finnandes i statskassan. Men deremot visar enligt min tanke samma förhållande, att vid den tiden — och det är endast två år sedan — statskassan hade tillförts mera medel, än hvad som stod i förhållande till landets egen bärkraft, och att på grund deraf det blef nödigt att anlita den utländska krediten för att kunna upprätthålla riksbankens metalliska kassa.

Hvad angår nationalförmögenhetens tillväxt, så vill jag först ifrågasätta, om den i verkligheten kan vara så stor, som de angifna siffrorna gifva vid handen, alldenstund uppskattningen af densamma blifvit gjord under det under senare åren rådande uppsving med deraf följande prisstegring. Och för öfrigt anser jag, att, då man skall bedöma landets bärkraft, det ligger föga värde i den tillgång, som icke tjänar till att utveckla landets produktion och industri. Dock är det väl säkert, att på senare tiden en icke obetydlig tillväxt i landets produktionsförmåga egt rum, men det måste väl också anses lika säkert, att konsumtionen eller lefnadsbehofven stigit i ändå högre grad, hvarom siffrorna öfver export och import samt handelsbalansen vittna.

Ett ytterligare bevis på att konsumtionen öfverstiger produktionen har man i de alltmer ökade skulderna till utlandet. Huru stora dessa skulder äro, derom är svårt att erhålla fullkomlig visshet, men sedan jag förgäfvos sökt efter upplysning härom i finansbetänkandet, har jag från annat håll sökt att förskaffa mig sådan och har dervid blifvit mig meddeladt, att förutom statsskulden, som uppgår till 300 millioner kronor, lär hypoteksföreningen stå i skuld till utlandet för 200 millioner och de enskilda bankerna för 50 millioner. Dertill komma sedan den utländska vexelskulden och hypoteksföreningens för rikets städer skuld, som lär vara ganska stor, samt skulder, som enskilda personer och bolag förskaffat sig i utlandet, och det tros, att sammanlagda beloppen af skulderna uppgå till inemot 1,000 millioner kronor. För att betäcka den för en sådan summa erforderliga räntan med amortering, beräknad efter 5 %, är det alltså nödigt, att exporten

öfverstiger importen med 50 millioner kronor. Men det är en känd sak, att exporten icke ens motsvarar importen.

Vid sådant förhållande är det icke att undra på att finansministern vid sitt uttalande om landets bärkraft sväfvade något på målet, då han sade, att den för försvaret erforderliga summan är så stor, att förslaget måste byggas på den förutsättningen, att hos vårt folk rörde sig en lefvande öfvertygelse om nödvändigheten af kraftiga ansträngningar för tryggande af vårt nationella oberoende och en icke mindre stark beredvillighet att underkasta sig de för målets vinnande oundgängliga offren. Är icke denna lefvande öfvertygelse och starka offervillighet till finnandes, då saknas alltså den förutsättning, hvarpå förslaget är bygd. Vill man nu undersöka denna grund, så har man enligt min mening att taga i skärskådande, icke blott om svenska folket är besjäladt af en sådan känsla, utan äfven om den känslan är så stark, att det är beredvilligt att förändra sina lefnadsvanor och inskränka lefnadsbehofven i så hög grad, att debet och kredit med utlandet kan gå i hop trots dessa stora offer för försvaret. För min del tror jag icke, att så är förhållandet, och jag anser mig berättigad att uttala den förmodan, att åtminstone alla, som bidragit till det slut, hvartill Riksdagen kommit uti frågan om dyrtidstilläggen, hysa samma tanke.

Till sist vill jag framställa det spörsmålet: Hvad blir följden, om den grund, hvarpå förslaget i finansiellt hänseende är bygd, till äfventyrs skulle svigta? Derpå kan enligt min mening icke gifvas mer än ett svar, och det är, att man söker upprätthålla förslaget med tillhjälp af den utländska krediten, som är skuldsättning i utlandet. Men den grunden är endast hållbar en tid och så länge man har kredit i utlandet. Hvad sedan kan följa, derom behöfver jag icke erinra.

Förmodligen är det många i denna kammare, som i likhet med mig anse, att den finansiella grunden för förslaget icke är hållbar, och en del torde nog vara mer eller mindre tviflande. Högst få torde de vara, som känna sig fullt tillfredsställda med den föreliggande utredningen. Jag hemställer, om det icke vid sådant förhållande vore skäl att uppskjuta frågan på ett år, helst som ingenting nödvändiggör densammes afgörande just nu. För min del befarar jag, att ett afgörande beslut nu kan bli ödesdigert.

Emellertid vill jag hoppas, att denna kammares beslut skall bli uppskof, ty jag kan icke tro, att den betänksamhet och försigtighet, som hädangångne Carl Ifvarsson på sin tid inprentade i landtmannapartiet, i synnerhet uti saker, som gälde landets ekonomi, skall hafva så helt och hållet försvunnit, att det partiet nu står färdigt att uti en så för våra ekonomiska förhållanden djupt ingripande fråga som den föreliggande fatta ett afgörande beslut, utan att visshet finnes om att landet har kraft att bära upp det förslag, som föreligger.

Med hvad jag nu sagt vill jag hafva förklaradt, hvarför jag sluter mig till det förslag, som innebär uppskof med frågan.

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Herr Almqvist: Herr talman! När man genomläst försvarsutskottets betänkande och de vid detsamma fogade reservationerna, kan man till en början icke undgå att lägga märke dertill, att, om också ingen röst höjts för bifall till Kongl. Maj:ts förslag eller utskottets hemställan, sympatierna för försvaret i denna kammare likvisst numera äro så starka, att ej mindre än 9 af utskottsledamöterna från denna kammare hafva varit eniga om en öfningstid af 8 månader; under det att 6 af dessa yrkat på frågans uppskjutande till nästa år, hafva 3 redan vid detta års riksdag velat hafva frågan afgjord.

Granskar man nu de skäl, som föranledt dem, som yrka på uppskof, att komma med sitt skrifvelseförslag, skall man finna, att den viktigaste anledningen dertill är, att de först önska få se framlagda förslag till skatteväsendets ordnande och till krigslagarnes omarbetande och att de sålunda anse, att ett beslut i nämnda frågor bör föregå försvarsfrågans afgörande.

Nu har, som herrarne hafva sig bekant, utskottet i anledning af den motion, jag väckt i ämnet vid innevarande riksdag, föreslagit, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om framläggande af förslag till förordning om en särskild såsom bevillning till staten utgående, men från allmänna bevillningen fristående, direkt skatt, att efter viss progression, med rätt till afdrag för skuldräntor, erläggas för alla slag af inkomst, hvarvid inkomst af fastighet beräknas efter viss procent af taxeringsvärdet. Beträffande krigslagstiftningen åter, så föreligger det förslag till skrifvelse, som återfinnes å sid. 317 i detta utskottsbetänkande. Hvad den sistnämnda frågan angår, vill jag dessutom erinra om att en af Kongl. Maj:t tillsatt komité tagit frågan om hand — ett förhållande, som ytterligare pekar på huru enhälligt den allmänna meningen numera fordrar krigslagarnes omarbetande.

Då nu sålunda genom ett bifall till hvad utskottet föreslagit i dessa punkter Riksdagen klart och tydligt sagt ifrån, att den i all hufvudsak hyser samma uppfattning som reservanternas beträffande såväl skattelagstiftningen som krigslagarnes omarbetande, och då man väl bör kunna förlita sig på att hvad Riksdagen uttalat också skall af Riksdagen infrias, kan jag för min del icke finna, att den omständigheten, att ett beslut i dessa frågor icke nu föreligger, ensamt skulle vara tillräcklig anledning till — att Riksdagen nu icke skulle kunna fatta beslut i försvarsfrågan.

Hufvudvigten ligger i alla fall derpå, att de principer, som sålunda blifvit af de sex reservanternas berörda, blifva af Riksdagen godkända, och det är endast under förutsättning, att så sker, som jag för min del vid denna riksdag vill vara med om ett beslut i denna fråga.

Jag ber därför att få yrka bifall till den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna, vid betänkandet fogade reservation, hvilket är det enda sätt, på hvilket jag anser, att denna kammare kan i år komma till ett positivt beslut i försvarsfrågan.

Herr *Widén* instämde med herr *Almqvist*.

Herr *Trolle*: Herr grefve och talman, mina herrar! Efter den debatt, som varit, skall jag endast använda det tillfälle, som blifvit mig gifvet, till att fullgöra den pligt, som jag anser åligga hvarje representant i denna kammare, nemligen att öppet angifva sin ståndpunkt i en fråga så stor som denna.

Jag skall då bedja att till en början få göra den bekännelsen, att jag gjort de allvarligaste försök att arbeta mig fram till den öfvertygelsen, att en i farans stund pålitlig och tryggande härordning skulle kunna byggas på en öfningstid af 8 månader. Att jag sökt nå detta mål, torde finna sin förklaring deruti, att jag, sjelf jordbrukare, till fullo inser den lättnad, som genom denna reducering af det kongl. förslaget otvifvelaktigt skulle komma oss jordbrukare till del, oss, som för närvarande måhända mest äro i saknad af den ekonomiska bärkraften. Mina försök i den vägen hafva emellertid dess värre misslyckats — jag erkänner det med ledsnad. Jag har nemligen icke emot de ansvariga auktoriteterna och emot mitt eget sunda förnuft kunnat vare sig af hvad reservanternas uttalande eller af de skäl, som här under debatten framförts, finna tillräckligt stöd för det påståendet, att 8 månaders öfningstid utefter hela linien skulle vara en betryggande anordning. Jag har tvärtom kommit till den åsigten, att ett minimum i detta fall är det dagantal, som Kongl. Maj:t fordrar, eller 365. Det är ju alldeles tydligt, att man måste se denna fråga ur försvarssynpunkt, och huru gerna jag än skulle hafva velat se den ensamt ur jordbrukssynpunkt, kan jag det icke för mitt samvetes skull, som med fog påminner mig om att jag icke endast är jordbrukare, utan ock medborgare i ett land, hvars sjelfständighet och frihet snart nog kan stå på spel. Sålunda har jag vid den pröfning af utskottets betänkande, som stått mig till buds, kommit till den öfvertygelsen, att utaf alla de förslag, som föreligga, är ovilkorligen Kongl. Maj:ts förslag det mest vederhäftiga.

Det skulle således hos mig icke finnas så synnerligen stor obenägenhet att här yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men jag anser, att, förutom vissa lämplighetshänsyn, det äfven finnes ett försigtighetsskäl, som bjuder mig att framställa som önskemål, att jag, innan jag gifver min röst åt det slutliga genomförandet af ett härordningsförslag af den omfattning, jag önskar, vill se förverkligade de reformer uti skatteväsendet, om hvilka finansministern i sitt uttalande till statsrådsprotokollet i december förra året gjort antydningar och om hvilka en motion i denna kammare detta år jemväl antydt. Jag vet mycket väl, att man mot detta kommer att säga, att det är orätt att sammankoppla försvarsfrågan med skattefrågan, men jag vågar dock till mitt försvar framställa den vördsamma förfrågan till herrarne, huruvida det verkligen skulle kunna anses förmätet att uttala sådana önskemål, då man står på den ståndpunkten, att man anser genomförandet af dessa reformer vara den nödvändiga förut-

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

sättningen för att skattebördan utan orättvisa mot jordbrukarne kan utkrävas. Jag vågar verkligen fråga herrarne, om detta kan anses som en orättmätig fordran af mig, som icke utan dessa reformer vågar trösta mig med finansministerns förhoppningsfulla ord, att ingenting antyder, att den ansträngning af vår ekonomiska bärkraft, som nu påkallas, skall varda större, än att landet förmår bära densamma.

Emellertid, herr greve och talman, *då* det har visat sig grundad utsigt till att reformer just uti den af mig antydda rigtning skulle kunna till nästa riksdag komma till stånd, *då* det vidare icke för mig gäller ett slutligt afgörande af denna vår största fråga, *då* jag för min del hvarken vill eller kan förneka, att det finnes fara i dröjsmål, och *då* slutligen målet, dit jag vill komma, står klart för mig och vägen dit redan nu är — delvis åtminstone — farbar, tvekar jag icke att redan nu vilja en början och äfven handla derefter.

Det är i anslutning härtill, herr greve och talman, som jag, utan att vilja godkänna motiveringen, dock vill med min röst såsom en öfvergångsform bereda framgång åt den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna, vid utskottets betänkande fogade reservationen, till hvilken jag här yrkar bifall.

Herr Hedin i Torp: Herr talman! Jag har begärt ordet för att få gifva till känna min ståndpunkt i den föreliggande frågan, men jag har ock särskildt begärt ordet med afseende derå, att en tidning i morse bragte mig den underrättelsen, att jag i går skulle hafva instämt med den ärade talaren från Norrköping, hvilket jag icke gjort. Det är visserligen sant, att min ställning till frågan resulterar i samma slut, hvartill han kom, men vi hafva kommit dit på olika vägar. Han går uppifrån och nedåt, ty, så vidt jag förstod honom, syftade han på att han skulle vilja rösta för Kongl. Maj:ts förslag, men gick ned till herr Hjelmérus' m. fl:s reservation — för att vinna något mål. Jag för min del står på den punkten, att jag kommit dit nedifrån, d. v. s. min ställning är sådan, att jag gerna skulle hafva önskat, att vi ännu några år fått dröja vid det *nuvarande* försvarssystemet, stam och beväring. Men jag har under den tid, jag varit i Riksdagen detta år sett mer och mer, huru den ståndpunkten ej längre lönar sig att hålla på, utan att man får söka någon annan grund att stödja sig på. Jag vill alltså säga: jag går med på en ändring af vårt försvarssystem och jag intager den ställningen vid val af de olika förslag, som föreligga, att jag kommer att rösta för ett definitivt förslag på 8 månader; en öfningstid, som närmast sammanfaller med nuvarande stammens. Jag har ock funnit anledning att gå med dit därför, att jag vill taga det minsta steg, som vi kunna taga, och ändå få det försvar, som går något framåt i rigtning och mot det mål, som framställts. Det är ju helt naturligt, att jag såsom många andra — och vi hafva ju skäl dertill — äro betänksamma, ty vi hafva väl ändå aldrig någonsin tagit ett så stort steg, som det skulle

blifva att gå från det nuvarande systemet och in på ett helt års värnpligt. Jag kan verkligen icke försvara ett sådant steg hvarken för mig sjelf eller mina valmän. Jag vill icke vara med om detta.

Det torde förefalla någon underligt, att jag icke vill ställa mig på samma ståndpunkt som de 6 af reservanterna, hvilka påyrkat ett skrivelseförslag, då jag, såsom jag nyss sade, gerna vill hålla på det gamla systemet. Jag kan emellertid icke ställa mig på dessa reservanters sida *derför*, att jag icke anser deras ståndpunkt så klar som den senare ståndpunkten. Det finnes så mycket, som enligt min tanke, om jag så får uttrycka mig, döljer sig under kappan på detta skrivelseförslag om 8 månader. Här har talats om skattereformer; här har talats om reformer på krigslagsstiftningens område, reformer, som af mig omfattas och hvarom ock utskottet kraftigt uttalat sig att de borde förverkligas, och här har talats om rösträtsreformer. Hvad som emellertid har gjort mig mest betänksam är talet om att förslaget skulle resultera i *sommarförläggning*. Allt detta gör, att jag icke anser mig kunna gå med på ett sådant oklart uttalande. Man vet icke, hvart skrivelseförslaget bär till slut. Jag vill afgifva min röst för ett förslag, som jag vet hvad det innebär och hvorthän det under närmaste framtiden leder.

I den reservation, som blifvit afgifven utaf herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad, tycker jag mig emellertid hafva funnit en klar ståndpunkt; och jag har ytterligare skäl att ställa mig å deras sida uti den ställning jag intager i frågan, nemligen att jag tror, att det icke är rätt att gifva — och jag har icke under utskottsarbetet funnit mig öfverbevisad derom — alla vapen lika lång öfningstid. Jag för min del skulle gerna antaga ett förslag, hvilket mäktade gifva åtminstone någon förhoppning, att det skulle kunna stanna vid en öfningstid af 8 månader och kanske någon förhöjning för specialvapnen. *Detta* är en tanke, som tilltalat mig mycket och gjort det hela tiden. Frågan om specialvapnen skulle då klareras på det sättet, att de finge ersättning för den tid, de tjenstgjorde utöfver eller mer än de andra. Jag har velat uttala denna min ståndpunkt fullt och klart.

En fråga, som jag dock anser mycket betänkelig, är frågan om *kasernerna*. I det afseendet vill jag ovilkorligen hålla på ett bestämdt uttalande i afseende på desammas förläggning. Den tanken är ju uttalad, att det vore önskligt, att dessa kaserner icke blefve förlagda i eller invid städerna, utan på landsbygden. För detta önskemål vill jag för min del också uttala mig. Men jag kan dock förstå, att man hvarken nu eller framdeles kan lagstadga en bestämmelse härom, utan det blir nog ändå lagdt i regeringens fria skön att söka rätta sig efter landets önsknigar. Och jag vill uttala en framställning i sådant hänseende från den trakt, jag representerar, hvilken önskan uttalades på det möte, jag höll under påsk. Detta möte uttalade sitt förtroende för den ståndpunkt, jag nu intager, med undantag deraf, att vid mötet ej särskildt nämndes om öfningstiden för specialvapnen.

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Men jag förbehöll mig dock att vid nämnda frågas afgörande få handla efter den öfvertygelse, hvartill behandlingen af frågan kunde föra mig. Emellertid gjordes ett allmänt uttalande, att Riksdagen borde göra allt hvad den kunde för att hindra det s. k. demoraliserande i kasernlifvet. Och jag får säga, att jag vill gerna för min del peka på detta förhållande. Nu torde kanske någon kunna undra som så: då du har dessa betänkligheter, att du ändå gifver din röst för ett definitivt förslag? Jag svarar då, att jag gör det därför, att jag hyser den förhoppningen, att detta kasernlif icke må blifva så demoraliserande. Jag tror, att det kanske blifvit mycket klander framställt åt det hållet, som är oberättigadt. Åtskilligt är nog dock sanning. I detta afseende tänker jag ock på om det manne är så mönstergilt på andra håll, t. ex. i våra skolor, från de högre till de lägre, om moralen är fullt god i allmänhet, der vi hafva ungdom församlad, t. ex. på verkstäder, större och mindre, i större arbetslag o. s. v., om det går så moraliskt till på landsvägarne och i drängstugorna — för att särskildt tala om landsförhållandena, derifrån jag hört den största fruktan för det demoraliserande kasernlifvet uttalas — eller hvar det vara må. Jag vill säga, att man vändt sitt öga åt ett håll endast och der funnit anledning till mycket klander, nemligen våra nuvarande kasernförhållanden. Men jag tror, att det onda träder oss till mötes hvar som helst. Hvad som behöfves är, att menniskan till sitt inre väsen delaktiggöres af den kraft, hvarmed hon kan möta det onda, då eger hon äfven förutsättning för att öfvervinna det onda hvar helst det kommer henne till mötes. Jag känner mig därför icke så orolig vid tanken på denna demoralisation; och jag tror också, att det kommer att blifva ett helt annat förhållande, då det blir en annan materie att bearbeta än den, vi för närvarande hafva i våra kaserner.

Jag vill säga till sist, innan jag slutar, att det hufvudsakligaste skälet, på grund af hvilket jag bestämt mig för att gå med på ett definitivt förslag om 8 månader, är det, hvilket jag tror, att jag något berörde, nemligen förläggningstiden. Nu torde någon säga: ingen har ju sagt, att skrifvelseförslaget talar om sommarförläggning. Men här i Riksdagen har ju dock talats derom i frågans tidigare läge såväl i utskottet som för öfrigt i samtal mellan Riksdagens ledamöter; och därför torde jag våga påstå, att denna fråga varit ganska allvarligt påtänkt före påsk och äfven senare. Det var detta, som gjorde mig betänksam och förde mig till den ståndpunkt, på hvilken jag nu står. Hade icke denna fråga kommit fram på detta sätt, hade jag kanhända i dag stått på deras sida, som yrka på en skrifvelse. För min del får jag säga, att för den trakt, jag representerar, skulle det vara en riktig olycka, om rekrytöfningarna förlades till sommaren, en för oss landtmän så dyrbar tid. Då man emellertid erfar tillmötesgående från såväl Första Kammaren som regeringen att så mycket som möjligt inskränka sommaröfningarna, frukta vi landtmän icke så mycket för att det nya härordningsförslaget skall blifva så betungande, enär vi hafva hopp

om, att repetitionsöfningarna skola så långt möjligt undvikas under den brådaste tiden.

Det är med anledning häraf och af hvad jag nu i korthet anfört, som jag finner mig föranlåten att vid frågans afgörande ställa mig på den ståndpunkt, som uttalats i den omnämnda reservationen af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad, till hvilken reservation jag ber att få yrka bifall.

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Herr Cervin: Sedan jag begärde ordet, hafva så många talare här yttrat sig i den föreliggande frågan, att hvad jag kan hafva att säga egentligen blir ett uppreparande af hvad som förut sagts; och jag skall därför inskränka mig att med några få ord omnämna min egen ställning till frågan.

Då jag icke vill medverka till försvarsfrågans undanskjutande eller sammankoppling med andra frågor, med hvilka den icke står i bestämdt sammanhang, kommer jag för min del att ansluta mig till dem, som önska ett afgörande redan vid innevarande riksdag.

En talare yttrade här på förmiddagen förundran öfver, huru vänner af en utsträckt rösträtt skulle kunna vara med om härordningsfrågans lösning, utan att den andra frågan löstes. Ja, denna förundran kan för många synas berättigad, men för mig ställer sig saken så, att jag anser frågan om landets försvar stå högre än alla partihänsyn.

Beträffande öfningstidens längd och fördelning är jag för min del mycket tilltalad af den särskilda mening, som friherre von Knorring i sin reservation uttalat, men då icke något förslag, utarbetadt efter de af honom angifna grunder, nu föreligger, så skall jag för närvarande, herr greve och talman, inskränka mig till att yrka bifall till den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna reservation.

Herr Österberg: Det är ju en principdebatt, som vi nu under två dagar hållit på med. Frågan gäller: 365 dagars värnpliktsöfning för vår ungdom. Kongl. Maj:ts regering har med denna siffra velat fastslå ett gifvet mått för vapenöfningarna. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har här uttryckligen förklarat, att denna tid är den minsta möjliga för att utbilda en värnpliktig soldat. Han stödjer sig i detta fall naturligtvis på en mångårig erfarenhet, och då han bestämt sig för de 365 dagarne, har han också, kan jag förstå, gjort fullt klart för sig, att man med den organisation, som regeringen föreslagit, kan afstå ifrån såväl de nu värfvade trupperna som från indelningsverket. Ja, det är ju meningen. Det är meningen, att vi skulle med den nu föreslagna organisationen, sedan denna en gång fullständigt genomförts, komma till den ståndpunkten, att de värfvade trupperna vore afskaffade, likaså indelningsverket. Jag är ock ense med regeringen i det afseendet, att det är i längden ohållbart att skaffa värfvadt folk. Det är i längden ohållbart därför, att, i den mån industrien och jordbruket täfla om arbetskrafterna, det skall blifva svårt att värfva folk till de garnisonerade regementena. Men äfven

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

om det med stora ansträngningar skulle lyckas att värfva folk, är det gifvet, att det icke blir de *bästa* elementen, som på detta sätt kunna förvärfvas, utan hvad man erhåller blir af en synnerligea blandad beskaffenhet. Jag erkänner också villigt, att indelningsverket icke längre fungerar på ett sätt, som är det bästa möjliga. Indelningsverket har tjenat ut sin tid, derom torde man kunna vara fullständigt ense; och det har ju under de senaste åren yppat sig allt större och större svårigheter att rekrytera nämnda verk. Alltså är det uppenbart och klart, att de värfvade såväl som de indelta trupperna böra snarast möjligt afskaffas och ersättas af värnpliktigt folk. Vi kunna vara ense i detta stycke. Nu har regeringen och framlagt en finansplan, som är sådan, att, om man granskar densamma, ingen lär förneka, att den kommer att ställa oerhörda kraf på landets skatteförmåga och folkets offervillighet. Regeringen har med afseende på värnpligten föreslagit ett minimum, och jag är öfvertygad om, att regeringen med afseende på sin finansplan äfven tagit till de minsta möjliga siffror, som äro tänkbara för att resalisera de planer, regeringen föresatt sig att förverkliga med den nya härorgarnisationen.

Men när man sålunda ser och är fullt öfvertygad om, att regeringen med afseende på öfningstiden har den minsta möjliga siffran och med afseende på kostnaderna för den nya härorganisationen äfven tagit de lägsta siffror, som äro tänkbara, för att dess planer skola kunna förverkligas, då har man, menar jag, från min synpunkt sedt, all anledning att vara betänksam gent emot regeringens förslag. Jag är betänksam beträffande de 365 dagarne, därför att det är min bestämda öfvertygelse, att vi under dessa 365 dagar icke kunna, så vidt vi icke vidtaga andra åtgärder, utbilda en värnpligtsarmé, som eger förmåga att ersätta de värfvade och indelta trupperna och hvilken i farans stund kan på ett effektivt sätt värna om landets sjelständighet. Min öfvertygelse är, att man måste inom en ganska nära liggande framtid gå ifrån dessa 365 dagar ut på en vidare linie, och jag är så mycket mer förvissad derom, som regeringen 1875 hade blicken öppen för, att vi då måste sätta 13 månaders öfning för infanteriet och 19 månader för specialvapnen. Detta visar oförtydbart, att man här har gripit till det minsta möjliga — jag vill icke precis säga med beräddt mod; men med afsigt att, när det icke visar sig längre hållbart att inom dessa 365 dagar utbilda värnpligtssoldaten, taga ett steg framåt för att så småningom närma sig kontinentalstaternas mönster för utbildning af de värnpligtige soldaterna. Jag är så mycket mer öfvertygad derom, som dessa kontinentalstater förfoga öfver ett, enligt mitt förmenande, lika fullgodt soldatmaterial som det svenska. Jag tror, att det är en förhåvelse, som icke är på sin plats, då vi säga, att den svenske allmogeynglingen och ynglingen från staden skulle vara så bildbara, att vi på ett år skulle kunna utbilda dessa till fullgoda soldater, under det man i de kontinental arméerna behöfver 2 à 3 år för samma ändamål. Jag styrkes än mer i denna uppfattning vid tanken på, att vi för utbildningen af de garnisonerade

soldaterna behöfva afsevärdt lång rekrytutbildning, hvarförutom dessa under de år, de äro anställda vid regementena, undergå ganska långvariga repetitions- eller regementsöfningar.

Såsom herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet upplyste, fordras det nära 300 dagar, innan infanterisoldaten anses vara fullt utbildad för sitt kall. Då är att märka, att, sedan han utbildats för sitt kall, han återkommer till regementet år efter år för att der ytterligare förkofras och tillgodogöra sig de lärdomar, han som rekryt en gång inlärt. För den indelte soldaten är det sålunda under en följd af år, hvarunder han får tillfälle att noga inpregla alla för det militära yrket erforderliga kunskaper; och samma förhållande är det äfven, ehuru i mindre utsträckning, vid de värfvade regementena.

På grund af det nu anförda är jag lifligt öfvertygad om, att vi här *icke* stå inför en *definitiv* lösning af försvarsfrågan, utan att det här gäller att *börja* en värnpligtsorganisation, fastän det visserligen är ett jemförelsevis stort steg från det nuvarande systemet till en ettårig värnpligt; det gäller här att *börja* med den rena värnpligten, men man har dock icke erhållit ett fulländadt och helgjutet förslag.

Med denna uppfattning såsom grundval och i betraktande af den af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uppgjorda beräkningen på, huru vi skulle kunna till statskassan inskrapa de millioner, som äro behöfliga redan för bestridande af de kostnader, som äro förenade med detta förslag, bäfvar jag tillbaka för de konsekvenser, inför hvilka vi inom en icke aflägsen framtid skulle komma att stå. Jag är, tror jag, utan att behöfva så synnerligen starkt betona det, fullt ut lika försvarsvänlig som någon annan medlem af denna kammar. Men de, som hafva valt mig, hafva uttryckligen framhållit, att de önska, att man skall iakttaga största möjliga sparsamhet med statens medel, att man skall iakttaga den största varsamhet, då det gäller att gå fram på skattelagstiftningens väg, för att icke till statskassan onödigtvis indrifva mera medel, än som för statsutgifterna äro alldeles nödvändiga.

I det fallet mötes jag naturligtvis från en del håll af den invändningen, att för försvaret, som står öfver allting annat, måste vi offra, och det, såsom en talare sagt, »ända intill sista öret och sista blodsdroppen.» Ja väl, jag är med derom. Men jag menar, att vi icke skola göra det på att endast *organisera* vårt försvar, utan att vi skola organisera vårt försvar till en sådan kostnad och på sådana grunder, att en dag, om — det Gud förbjude — olyckan skulle komma öfver oss i ett fiendtligt öfverfall, vi äfven ega tillgångar att *bestrida* krigskostnaderna. Ty det är icke nog med, att man kan göra upp en finansplan och räkna ut, att vi af svenska folket kunna år för år få ut så och så många millioner för bestridandet af de militära utgifterna, vi måste äfven ega medel för att kunna föra ett fälttåg. Och om våra finansiella tillgångar användas i sådan betydande utsträckning för improduktiva ändamål, att landet utmattas och att derigenom förhindras den nationella förmögenhetens tillväxt, hvad

Angående
ny
häröraning
m. m.
(Forts.)

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

hafva vi då vunnit? Äfven om vi lyckades förskaffa oss ett starkt försvar enligt de grunder, som här föreligga — skulle vi, om olyckan komme öfver oss, kanhända vara i den situationen, att vi *ega* ett starkt försvar, men sakna ekonomiska krafter att i längden *använda* detsamma.

Det var en talare här på upsalabänken, en lärd man för öfrigt, som i en hastig vändning berörde boerfrågan. Han talade om ett litet folk, som egde en synnerligen utvecklade skjutskicklighet. I sammanhang dermed ber jag emellertid att få erinra om ett förhållande, som alla torde hafva kännedom om, nemligen att det stora, rika England redan på försöket att kufva det lilla frihetsälskande boerfolket, som mot Englands 200,000 man icke kunnat uppställa mera än, som man gissningsvis antager, 40,000 man, förbrukat de senaste femtio årens besparingar och nu måste göra en betydande skuldsättning, innan saken är utagerad. Det är dock ett stort, mäktigt verldsrrike, som på det sättet måste använda den ena miljarden efter den andra för krigsändamål. Om man då å andra sidan tänker sig, att ett litet land med begränsade tillgångar och med en till endast fem millioner människor uppgående befolkning skall åtaga sig en krigsörda, som med en tredjedel skall betunga statsbudgeten och, icke nog dermed, äfven årligen taga millioner dagsverken från det produktiva arbetet, då är det tydligt, att man har anledning ställa sig tveksam inför en dylik anordning. Och så mycket mera tveksam måste jag ställa mig, som jag, såsom jag i början af mitt anförande betonade, inför detta förslag är lifligt öfvertygad om, att det blott är *början till slutet*.

När denna fråga blef bekantgjord för landet i vintras, stälde jag mig, sedan jag efter bästa förstånd sökt komma till klarhet om, hvart man syftade, på den ståndpunkt, som jag fortfarande intager, nemligen att, om vi här i landet vilja hafva ett verkligt effektivt försvar, ett försvar, som motsvarar våra materiella resurser, ett försvar, som vi kunna trygga oss till under alla förhållanden, och ett försvar, som framför allt ej skall utsuga nationens krafter ända in till margen, detta försvar just icke skulle vara af den beskaffenhet som det i föreliggande härordningsförslag ifrågasatta, utan jag djerfdes då och jag djerfves nu söka påvisa, att man måste söka andra grundvalar för ett sådant försvar.

Enligt Kongl. Maj:ts förslag skall man, när ynglingen uppnått en ålder af tjugu år, utan att han i regel dessförrinnan kanske haft en aning om, huru ett gevär ser ut, och icke den ringaste kännedom om de militära öfningarna, skall man, säger jag, taga ett sådant, så att säga, rätt material och börja bearbeta detsamma på excercisplatsen och i kasernen? Man skall då börja en successiv utbildning af dessa fullständigt oskolade ynglingar för att, sedan man låtit dem genomgå den fastställda rekrytutbildningen och genom repetitionsöfningar gifvit dem en sista afslipning, derefter återlemna dem till det civila lifvet, och så har man under tiden skapat en fosterlandsförsvarare. Jag tror icke, att man gjort detta. Jag är lifligt öfver-

tygad om, att ett litet och fattigt folk som vi, ett folk med begränsade tillgångar bör, när det gäller en allvarlig pröfning af de principer, på hvilka försvaret bör grundas, taga i öfvervägande, om man icke, då man skall skaffa ett effektivt försvar, bör börja att fostra ynglingarne i hembygden, söka gifva dem de första grunderna i skjutkonsten och bibringa dem insigt i andra militära ämnen, så vidt det kan ske i hembygden på frivillighetens väg, under lediga stunder, på lördagseftermiddagar och söndagar, således i åldern 17—20 år, samt på detta sätt utan afsevärda kostnader skapa ett bildbarare material än det råämne, som man under nuvarande förhållanden ställer till det militära befälets disposition. Och det är så, mina herrar, att hos vårt svenska folk, om vi få tala om dem, som i det närmaste sakna representation i denna kammare, våra svenska arbetare både i städerna och på landsbygden, att hos alla dessa befolkningslager det i denna stund finnes en ganska stark försvarsrörelse. Den har visserligen ej tagit sig uttryck på det sätt, som den lärde professorn på upsalabanken ville, att den skulle göra, nemligen så, att Sveriges arbetare skulle handla likt Engelbrekt och hans folk och likt de svenska odalmännen vid vissa historiska tillfällen nödgades göra, det vill säga att med hårdhandskarne gripa in för att drifva fram sådana frågor, som voro för fosterlandets försvar och bestånd nödvändiga. Om den ärade talaren nu varit närvarande, så skulle jag velat erinra honom om, att, då man talar om dessa historiska förhållanden, det kan vara tillbörligt att samtidigt påpeka, hurusom det enligt historien oftast varit vid de tidpunkter, då herremännen genom oförstånd och slöseri, krig och andra tilltag bragt landet till gränsen af undergång, som Sveriges allmoges rest sig för att rädda folk och land ur förderfvet. Men, mina herrar, denna erinran om, att svenska folket vid vissa historiska ögonblick rest sig upp för att gripa tjufvarne och rädda fosterlandet från undergång — jag tror icke, att herr professorn vill taga konsekvenserna af denna erinran och kasta ut den till Sveriges arbetare.

Sveriges arbetare hafva för öfrigt likt Engelbrekt skickat sina budskap till Riksdagen. De hafva sagt: vi vilja försvara detta land, vi vilja offra mycket af våra fritider, af vår arbetskraft och vi vilja offra mycket pengar, men vi vilja också å andra sidan hafva medborgerliga rättigheter, vi anse, att skatterna böra utkrävas på annat sätt än nu; vi anse också, att krigslagstiftningen bör ordnas på annat sätt, än för närvarande är fallet. Detta är synpunkter, som röra sig ute hos folket, hos detta folk, som, jag betonar det ännu en gång, saknar tillfälle att med den kraft och styrka, som de besuttna samhällsklasserna ega möjlighet till, föra fram sina önskemål införlig representationen.

Men detta folk, som i denna stund är villigt att i hembygden på frivillighetens väg, så långt möjligt är, förbereda sig i skjutning och andra ämnen, som kunna vara grundläggande för den militära utbildningen, och hvilket således icke är motståndare till militäröfnin-

*Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

gar i allmänhet, det anser dock, att dessa öfningar kunna inskränkas till ett färre antal månader, än det kongl. förslaget innebär. Ty man utgår derifrån, att personer, som med lefvande intresse för försvaret fostrat sig därför under flera år, skola vara lämpligare för militärisk utbildning än sådana, som komma till krigstjensten omedelbart och utan förberedelse. Man tar för gifvet, att, om eu sålunda utbildad yngling finge fem månaders rekrytöfning och derefter två å tre månaders repetitionsöfningar, det vill säga, sammanlagdt åtta månaders vapenöfning, han skulle blifva långt mera duglig som försvarare af fosterlandet än den, som utbildas på det sätt, som här är föreslaget. Ja, än mera, man är lifligt öfvertygad om, att den fosterländska anda, som på detta sätt skapas hos ynglingen, skall vara dubbelt starkare än den, som uppkommer hos den yngling, som på militärdressyrens väg utbildas till fosterlandsförsvarare.

I här i korthet antydda drag har jag velat på det skarpaste betona, att man med antagande af det kongl. förslaget glider hän emot sådana framtidsutsigter, att jag för min personliga del ej kan lemna min röst för att beträda den vägen. Deremot är jag villig göra hvad jag kan för att grundlägga ett folkligt svenskt försvarssystem, som enligt min mening skall blifva fullt ut lika effektivt som det försvarssystem, Kongl. Maj:t föreslagit. Med ett nationelt försvarssystem skulle äfven besparas millioner dagsverken årligen åt jordbruket och industrien, och militärbudgeten skulle kunna hållas nere inom rimliga gränser. Härigenom skulle man bereda vårt land möjlighet att sakta, men säkert gå fram till en nationel utveckling, som det enligt mitt förmenande aldrig skall komma till på andra vägar. Så har man vid utskottets förslag fogat åtskilliga reservationer. I en reservation påyrkar man, att Riksdagen redan *nu* skall besluta sig för åtta månaders vapenöfningar. Jag har till min stora ledsnad funnit, att det finnes män här, som i sina anföranden starkt betonat nödvändigheten af ett försvarssystem, grundadt på de vilkor regeringen här framlagt, men som, sedan de utvecklats dessa synpunkter, gjort en våldsam saltomortal från de 365 dagarnes plattform ned på de åtta månadernas. En ärad vän gjorde en dylik saltomortal, som väckte kammarens synnerliga förtjusning och förskaffade honom applåder. Han presenterade en fosterländsk bukett, som tjusade mångas ögon. Jag vet icke, om det var sjelfva saltomortalen, som inhöstade applåderna, eller om det var något annat, men i bukettens fans emellertid en blomma af Shakespeare, och den blomman hette: vara eller icke vara. Och det synes mig just, som om den frågan bör sammanställas med den reservationen, om vi redan vid denna riksdag skola besluta oss för åtta månader. Jag tycker mig just från denna reservation förnimma en fläkt af dessa ord: vara eller icke vara, det är frågan. Jag tror icke — jag ber få säga det, äfven om man skulle uppfatta det såsom en förolämpning — jag tror icke, säger jag, att det är fosterlandets vara eller icke vara, som är hufvudmotivet, utan min tro är, att det är vara eller icke vara *vid mag-*

ten inom denna kammare, som är, så att säga, inslaget i denna reservation. Jag kan nemligen icke förstå, huru man kan vilja, att Riksdagen nu i elfte timmen skall besluta sig för åtta månader, då man från regeringsbanken sagt ifrån, att regeringen icke kan gå med på kortare öfningstid än 365 dagar. Hvad skall regeringen nu göra? Skall den öfvergifva dessa 365 dagar, som den anser såsom det minimum, som bör fastslås för de militära öfningarna, och derigenom skära bort en tredjedel af sin försvarsplan och ställa sig på de åtta månaderna? Ingen tror detta. Enskildt har man den lifliga öfvertygelsen, att om denna kammare beslutar sig för åtta månader, skall man, då Första Kammaren ju redan bestämt sig för tolf månader, göra något, som heter kompromiss. Men, mina herrar, i ett fall som detta, då det är fråga om fosterlandets stora, vitala intressen, finnes ingenting mera ohyggligt än kompromiss. Nej, då är det vida bättre att öppet och ärligt säga ifrån, i ena fallet: åtta månader går jag med på, det är tillräckligt, eller i andra fallet, såsom regeringen gjort: tolf månader är det vi kunna vara med om. Men hvarför man i ena stunden säger si och i andra stunden så för att i elfte timmen söka göra en sammanjemkning, på hvad, det vet man icke, och komma till ett beslut redan vid denna riksdag, när man är fullt medveten om, att det svenska folkets flertal icke står på den ståndpunkten — det kan jag icke fatta. Hvarför detta vacklande? Jo, därför att det svenska folket, som dock är villigt gå med på en utsträckning af vapenöfningarna, bestämdt fordrar, att samtidigt en del synnerligen viktiga reformfrågor skola genomföras. Man anser, att samtidigt med, att en afsevärd utsträckning af värnpligten eger rum, bör krigslagstiftningen reformeras samt skatteväsendet ombildas, så att genom progressiv beskattning och själfdeklaration må kunna från de förmögnare samhällsklasserna fås in de penningmedel, som krävas för försvaret. Ja, än mera, man har den uppfattningen, att då man pålägger svenska folket betydande bördor för fosterlandets försvar, bör också detta svenska folk få hvad det under årtal kraft i tusental, i tiotusental, ja, i hundratusental, nemligen medborgerliga rättigheter. När det gäller fosterlandets stora intressen, säger man, när det gäller en fråga som denna, fosterlandets försvar, då skall man icke sammankoppla en sådan fråga med andra frågor. Ja, jag är lifligt öfvertygad om, att svenska folket icke skulle sammankoppla dessa frågor, derest icke en bitter erfarenhet lärt det, att det är nödvändigt att sammankoppla saker, som hafva ett visst samband med hvarandra, för att få dem lösta samtidigt. I fjol löste Riksdagen en fråga, som, efter hvad jag tror mig veta, under 35 år stått på dagordningen. Den löstes då, därför att man icke var tillräckligt påpasslig inom den Första Kammaren. Det var med två eller tre rösternas majoritet, som frågan godkändes der inne, och det är icke obekant, att det fans åtskilliga, som voro missnöjda öfver, att man icke varit påpasslig. Efter 35 år löste man då en fråga, som afsåg att åstadkomma en obetydlig begränsning af det kommunala fyrktulsväldet. Jag mins

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)

Angående
ny
härordning
m. m.
(Forts.)]

det ögonblick och kommer aldrig att glömma det, då en gammal ledamot af denna kammare glädjestrålade kom och sade: det var en skön sak, att denna fråga gått igenom. Han strålade af belåtenhet, men genom mig gick en kall kåre, att man för en *sådan* fråga behöft 35 år och dock nått ett *sådant* resultat. Förvänen eder då, mina herrar, att detta svenska folk, som läser tidningar, som följer med händelsernas utveckling ganska noga, förvänen eder, säger jag, att detta svenska folk är misstroget, att det anser, att man vid denna stora fråga, för hvars genomförande folket vet, att det finnes starkt intresse inom denna kammare, och med hvilken man inom Första Kammaren redan är klar, bör hänga fast önskade reformfrågor för att få dem samtidigt lösta. Förvänen eder deröfver, mina herrar, jag gör det absolut icke.

Det sades af en talare på stockholmsbanken, att, när det gäller att uträtta någonting verkligt effektivt och lösa stora frågor, det då brukar växa upp en mängd andra frågor på samma gång, ja, att de växa som svampar upp ur jorden. Ja väl, det må ju vara, men detta hindrar ju ej, att bland dessa svampar kunna finnas ganska många, som äro matnyttiga, och beträffande det nu föreliggande fallet tror jag, att de svampar, jag nu visat på och som jag hoppas skola följa försvarsfrågan i spåren, äro af den beskaffenhet, att svenska folket sätter ett afsevärdt stort värde på desamma.

Med tanke på dessa förhållanden hyser jag ock den lifliga öfvertygelsen, att, om försvarsfrågan nu vid denna riksdag uppskjutes och regeringen med anledning deraf å nyo upptager densamma till förnyad pröfning, regeringen då skall egna något större uppmärksamhet, än hvad nu varit fallet, åt de önskemål och synpunkter för ordnandet af vårt nationella försvar, hvilka röra sig ute bland folket.

Det är nu visserligen inga fackmän, som föra fram dessa synpunkter, det är ju blott sådana personer, om hvilka man med en sådan der mycket lätt gest säger helt enkelt: ni äro inga fackmän; ni förstå icke den saken. Men man kan ju i alla fall göra sig mödan pröfva, huruvida det icke vore möjligt att på grundvalarne af dessa önskemål och synpunkter bilda ett nationelt försvar, och huruvida det icke vore lämpligt att gifva skäl, hvarför vi skola vara med om just det kongl. förslaget och hvarför den öfningstid, som föreslagits för den värnpligtige, skall vara lika lång för infanteriet, för trängen, för kavalleriet och för andra vapen.

Slutligen ber jag att få erinra om det förhållandet, att ett land med en organiserad, mer eller mindre utbildad armé har, så att säga, inför andra länders ögon lagt upp på bordet alla sina kort beträffande sitt försvarsväsen. Men ett land, som grundat sitt försvar hufvudsakligast på öfningar i hembygden, och der flertalet, för att icke säga nästan alla, vuxna manliga medborgare, förstår att handtera sitt vapen, det landet har icke lagt upp alla sina kort på bordet. Man vet endast, att detta land har underkastat sig utbildning i militärt afseende. Men man vet också, att, om detta land anfallas, det finnes på hvarenda tum, som man

tränger innanför detta lands rämärken, gevär i stugorna och folk att handtera dessa gevär. Detta synes mig vara en kolossal styrka för ett litet land, och jag anser, att på denna väg skall möjlighet gifvas för att förskaffa sig respekt utåt, när man i utlandet vet, att så godt som hela landets befolkning eger skjutskicklighet och är beredd att med kraft försvara landet. Detta är bättre, än om man endast kan visa på, att man har en så och så instruerad och exercerad armé, hvars organisation och numerär man kan studera till punkt och pricka.

På grund af hvad jag nu anfört, är det ju klart, att jag sällar mig till dem, som yrka uppskof med frågan. Jag har dermed ej på något sätt velat vara med om, att frågan skall undanskjutas till en aflägsen framtid. Jag har icke med denna af mig nu utvecklade ståndpunkt till ämnet på något sätt velat uttrycka den tanken, att, bara vi nu blifva af med frågan, vi också äro det allt framgent i fortsättningen. Nej, lifligt öfvertygad om, att en förtroendefull samverkan mellan representanterna för det svenska folket, å ena, och svenska regeringen, å andra sidan, skall komma till stånd, tror jag också, att vi ganska raskt skola komma till en uppgörelse öfver hela linien med försvarsfrågan och dermed sammanhängande frågor.

Till slut blott ett par ord. En talare på upsalabanken har framhållit, hurusom framstående valmän inom hans ort lemnat honom en försvarsadress. Han har äfven under de nu gångna dagarnes debatter framhållit, hurusom arbetarne voro synnerligen ovilliga att offra något för landets försvar, och man har också velat låta påskina, att ledarne för arbetarerörelsen skulle vara de egentliga ulfvarne. Vore blott dessa »weg», skulle arbetarne nog vara temligen lätta att forma för de militaristiska planerna. Men jag deremot säger, att, om också de svenska arbetarne icke vilja gå med på det nu af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, det likväl hos dem finnes en försvarsvänlig stämning, som jag för min del sätter lika stort värde på som professorer i Upsala. Jag har äfven mottagit en adress i form af ett telegram, som jag skall be att få läsa upp. Det heter deri: »1,800 arbetare, samlade till möte i Eskilstuna, uttala sig enhälligt och af fullaste öfvertygelse för uppskof med härordningsfrågan och fordra full medborgarrätt, innan något beslut fattas. Just i försvarshänseende måste det för ett litet folk som vårt vara af yttersta vigt, att en djup och stark fosterlandskänsla väckes hos så många som möjligt. Men då bör också rättvisa och tillmötesgående visas mot de rösträttslösa trefferdelarne af svenska folket. Äfven tillåta vi oss framhålla, att skjutöfningar i hembygden böra ingå i försvarsplanen. En man, en röst, ett gevär!»

Är icke detta ett folk, som är försvarsvänligt, så vet icke jag!

Jag skall be att få yrka bifall till den af herr Andersson i Nöbbelöf med flere afgifna reservation.

Som tiden nu var långt framskriden och många ledamöter antecknat sig för yttrandens afgifvande, beslöt kammaren på hemställen

af herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen af ifrågasvarande utlåtande till morgondagens sammanträde.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 9, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 48 regeringsformen; och

n:o 10, i anledning af väckta motioner i fråga om införande i regeringsformen af bestämmelser angående en Riksdagens militieombudsman;

statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 12, med anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra hufvudtiteln gjorda framställningar *dels* om rätt till utsträckt användning af anslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter, *dels ock* om anslag till ökad arbetsbiträde åt justitiekanslers-embetet; och

n:o 87, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret; samt

lagutskottets utlåtande n:o 48, i anledning af väckta motioner angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne;

n:o 49, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 1 i lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895; och

n:o 50, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om rösträtt vid prestval.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,50 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.